17 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1999 ՈՒՐԲԱԹ 163 (1909)

Ազգ

Azg armenian daily

Բժեզինսկի. Ռուսաստանը պետք է լինի լոկ ազգային պետություն

ԹԲԻԼԻՍԻ, 16 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ՆՈՅՅԱՆ ՏԱՊԱՆ: Իսլամական ֆունդամենտալիզմը գլոբալ վտանգ չէ աշխարհի համար եւ հազիվ թե հակամարտությունը Դաղստանում վերածվի նոր համաշխարհային պատերազմի՝ քրիստոնեության եւ իսլամի դիմակայությամբ, Թբիլիսիում հայտարարել է հայտնի ամերիկյան քաղաքագետ Զբիգնեւ Բժեզինսկին: Ըստ նրա, ռուս քաղաքական գործիչները մեծ սխալ են թույլ տալիս, երբ փորձում են վերակենդանացնել մեծ կայսրությունը: «Այսօր Ռուսաստանը այնքան ուժեղ չէ, ինչպես նախկինում եւ այդ փորձերը կարող են հակառակ էֆեկտ ունենալ», նշել է քաղաքագետը:

Ռուսաստանը, գտնում է նա, պետք է զարգանա որպես ազգային, եվրոպական պետություն ժողովրդավարական սկզբունքների հիման վրա, որոնց օտար են կայսերապաշտական պահանջները: «Միայն այդ դեպքում նա կարող է դառնալ քաղաքակիրթ աշխարհի մի մասը», ընդգծել է Բժեզինսկին:

ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

Ռուսաստանում մոլեգնում է «Մրրիկը»

Այլատյացությունն ու պատեհապաշտությունն էլ հետը

ՌԱՖԻԿ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

Սեպտեմբերի 15-ին ՌԴ պաշտպանության նախարար Իգոր Սերգեեւը վարչապետ Վլադիմիր Պուտինին զեկուցել է, թե դաշնային զորքերը, վերջապես, լիովին ազատագրել են Դաղստանի տարածքը իսլամ գրոհայիններից: Սակայն այս զեկույցն ամենեւին «հաղթական» չէ. զորքերը «սանրում» են Բոթլիխի եւ Նովոլակսկոյեի շրջանների բազմաթիվ գյուղերը, մերձակա ծործորակներն ու անտառները, ուր չջախջախված գրոհայինների փոքրիկ խմբեր կան եւ փորձում են ճեղքել անցնել Չեչնիա: Հավանաբար, այդ «սանրումը» դեռ երկար կշարունակվի, մինչդեռ մարշալ Սերգեեւն արդեն խոսում է նոր ներխուժումների հավանականության մասին: Ըստ նրա, չեչեն զինյալների խոշոր կուտակումներ են նկատվում թե Կրասնոդարի, թե Դաղստանի սահմանների երկարությամբ: Առավել խոցելի ուղղություններն են նույն Բոթլիխի, Խասավյուրտի, Ղզլարի, անգամ Մախաչկալայի ուղղությունները: Վարչապետ Պուտինի կարգադրությամբ սկսվել է «կարանտինային ռեժիմի» հաստատումը ռուս-չեչենական վարչական սահմանի

Հերթական պայթյունը Վոլգոդոնսկում

ողջ տարածքով: Դա այլ բան չէ, եթե ոչ ըմբոստ հանրապետությունը շրջափակման ենթարկելու, երկաթե օղակի մեջ առնելու եւ տնտեսապես խեղդելու պլանի գործադրում, որպեսզի, ինչպես ОРТ-ի ծայրահեղական դիրքերից հանդես եկող մեկնաբան Միխայիլ Լեոնտեւն էր ասում, «չեչեններն իրար միս կրծեն եւ հարկադրված լինեն կտոր-կտոր անել ու մաս առ մաս հանձնել իրենց իսկ ավազակախմբերի ղեկավարներին»:

Տես ▸ էջ 2

Հայաստանը ազատում է 3 ռազմագերու

ԵՐԵՎԱՆ, 16 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ: Օգտվելով ԵԱՀԿ գործող նախագահ, Նորվեգիայի ԱԳ նախարար Կնուտ Վոլլեբեկի Երեւանում գտնվելու առիթից, Հայաստանը հայտնում է իր նվիրվածությունը ղարաբաղյան հակամարտության խաղաղ կարգավորմանը եւ ի նշան բարի կամքի՝ ազատում է երեք ադրբեջանցի գերի զինծառայողի, այսօր կայացած պրն Կնուտ Վոլլեբեկի հետ համատեղ մամուլի ասուլիսի ժամանակ հայտարարեց ՀՀ արտգործնախարար Վարդան Օսկանյանը: Նա կարեւորեց պրն Վոլլեբեկի այցը Հայաստան ԵԱՀԿ Ստամբուլի գագաթաժողովի նախաշեմին, երբ առաջընթաց է նկատվում ղարաբաղյան հակամարտության կարգավորման շրջանակներում: ՀՀ արտգործնախարարը հայտնեց նաեւ, որ կողմերը քննարկել են տարածաշրջանային անվտանգության հարցեր եւ եկել այն եզրակացության, որ տնտեսական համագործակցությունը կնպաստի քաղաքական տարաձայնությունների եւ հակամարտությունների կարգավորմանը:

– Ես գիտեմ, որ ռազմագերիների փոխանակման խնդիրը գործընթացի հիմնական խոչընդոտներից մեկն է, եւ հայկական կողմի նոր քայլը լավ նշան է, մանավանդ Ստամբուլի գագաթաժողովի շեմին, -նշեց Կնուտ Վոլլեբեկը, հույս հայտնելով, որ այդ քայլը կգնահատեն նաեւ Բաքվում:

Երկկողմ շփումները համարելով հակամարտության կարգավորման կարեւոր գործոն, նա ասաց, որ ԵԱՀԿ-ն պատրաստ է անել ամեն հնարավորը այդ շփումների շարունակման համար: Պրն Վոլլեբեկը հայտնեց, որ երկու շաբաթ առաջ Օսլոյում հանդիպել է Մինսկի խմբի համանախագահների հետ, որտեղ շեշտվել է, որ Մինսկի խումբը ամենահամապատասխան շրջանակն է հակամարտության կարգավորման համար:

Օդուժը հարվածում է Չեչնիայում գրոհայինների ռազմահանգրվաններին

ՄՈՍԿՎԱ, 16 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ: Օդուժը հարվածներ է հասցնում Չեչնիայի տարածքում գտնվող գրոհայինների ռազմահանգրվաններին, այսօր հայտնել է ՌԴ ռազմաօդային ուժերի հրամանատար, ավիացիայի գեներալ-գնդապետ Անատոլի Կոռնուկովը, պատասխանելով ԻՏԱՌ-ՏԱՍՍ-ի թղթակցի հարցերին: Ընդսմին նա ընդգծել է, որ «մենք հարվածներ ենք հասցնում միայն գրոհայինների ռազմահանգրվաններին եւ նրանց երթուղիներին: Օդային հարվածներ են հասցվում Չեչնիային, նրան սահմանակից Դաղստանի շրջաններին»: Անատոլի Կոռնուկովը հայտարարել է, թե «այլեւս թույլ տալ այն, ինչ եղել է, չի կարելի»: Նրա խոսքերով, ռազմական օդաչուների թռիչքների քանակով «դա լավ օդային գործողություն էր»:

Քըրք Քըրքորյանը անցած տարի 650 մլն դոլար է վաստակել

Արհեստավարժ ֆինանսական խորհրդատուների «Թիկեր» (ժամացույց) տեղեկագիրը սեպտեմբերի 15-ին հրապարակել է 1998 թ. Ուոլ սթրիթում ամենաշատը վաստակած 100 գործադիր տնօրենների ցուցակը, որը գլխավորում է լասվեգասյան ներդրումային «Tracinda» ընկերության գործադիր տնօրեն եւ նախագահ հայազգի Քըրք Քըրքորյանը՝ 650 մլն դոլար ցուցանիշով, որը 26 մլն-ով ավելին է, քան Ալբանիայի անցած տարվա բյուջեի եկամուտների մասը:

Այս գումարը նա վաստակել է 1998 թ. մայիսի 6-ին, Դայմլեր-Բենց եւ Կրայսլեր ընկերությունների միաձուլման նախօրեին, ամերիկյան ավտոընկերության իր ձեռքին եղած բաժնետոմսերի մեկ երրորդը վաճառելու շնորհիվ: Քըրքորյանի անցած տարվա եկամուտը մոտ 2,5 անգամ ավելին է, քան ցուցակի մեջ երկրորդ եւ երրորդ հորիզոնականները զբաղեցնող «Կոլբերգ Կրավիս Ռոբերտս» ընկերության գործադիր տնօրեններ Հենրի եւ Ջորջ Կրավիսների եկամուտը: Նրանցից յուրաքանչյուրը վաստակել է 250-ական միլիոն դոլար: «Շուկան բազմաթիվ ներդրողների շատ հարուստ է դարձրել: «Ուոլ սթրիթ-100» հետազոտությունը թույլ է տալիս տեսնել, թե ինչ է կատարվում բեմի ետեւում, ներկայացնում է շուկայի խոշորագույն եւ հզոր մասնակիցների առուվաճառքների արդյունքը», ասում է «Թիկերի» խմբագիր Սյուզան Ռիսը:

Ի զարմանս շատերի, առաջին հարյուրյակում տեղ չի գտնվել «Օմեգա էդվայզըրս» ընկերության գործադիր տնօրեն Լեոն Կուպերմանի, «Թայգեր մենեջմենթս» ընկերության նախագահ Ջուլիան Ռոբերտսոնի (նա 1996-ին վաստակել էր առնվազն 300 մլն դոլար) եւ «Սորոս ֆանդ մենեջմենթս» ընկերության նախագահ եւ գործադիր տնօրեն Ջորջ Սորոսի (1996-ին վաստակել է 800 մլն դոլար) համար:

ԱՐ. Մ.

ՖԻՆԱՆՍՆԵՐ

«Այս կառավարությունը բյուջեից դուրս մնացած պրոբլեմները բերում է բյուջե»

Հոկտեմբերի 8-ին ՄԱՀ-ի տնօրենների խորհուրդը կքննարկի հայոց նամակը

«Հայաստանը վստահորեն շարունակում է ժողովրդավարական ու տնտեսական բարեփոխումների իրականացումը, ինչը մեր քաղաքական ուղեգծի հիմքն է», հայտարարել է նախագահ Ռոբերտ Քոչարյանը՝ երեկ հանդիպելով Միջազգային արժութային հիմնադրամի առաքելությանը: Հիմնադրամի պատվիրակությունը գոհունակություն է հայտնել կառավարության հետ համատեղ արդյունավետ աշխատանքի առթիվ: Երեկ վարչապետ Վազգեն Սարգսյանը, ֆինանսների նախարար Լեւոն Բարխուդարյանը եւ ԿԲ նախագահ Տիգրան Սարգսյանը ՄԱՀ-ի եվրոպական երկրորդ վարչության տնօրենի խորհրդական Լուիս Վալդեւիեսոյին փոխանցեցին մեր նամակը, որը հոկտեմբերի 8-ին պետք է ներկայացվի ՄԱՀ-ի տնօրենների խորհուրդ՝ հաստատման համար: Տնօրենների խորհրդի հավանության դեպքում Հայաստանը տարեվերջին կստանա ՄԱՀ-ի ESAF՝ կառուցվածքային բարեփոխումների վերջին վարկը՝ շուրջ 28 մլն դոլար, որը կուղղվի ԿԲ արտաքին պահուստների համալրմանը: Այս տարին Հայաստանի համար, սակայն, առավել կարեւոր է ՄԱՀ-ի հետ ձեռք բերած համաձայնությունը, որի շնորհիվ Համաշխարհային բանկը, ֆինանսների նախարար Լեւոն Բարխուդարյանի մատուցմամբ, գալիք շաբաթավերջին Հայաստանին կտրամադրի SAC-3 վարկի 25 մլն դոլարը: Պատասխանելով «Ազգի» հարցին՝ ֆինանսների նախարար Լեւոն Բարխուդարյանը երեկ հայտնեց, որ այս 25 մլն դոլարի շնորհիվ կառավարությունը կկարողանա հոկտեմբերի 1-ից փակել պետության հիմնական պարտքերը բյուջետային հիմնարկներին: Ներկայումս բյուջեն պարտք է հիմնարկներին 12 մլրդ դրամ՝ շուրջ 22 մլն դոլար: Լուիս Վալդեւիեսոն, գնահատելով Վազգեն Սարգսյանի կառավարության քաղաքականությունը, բարձր գնահատեց ընթացիկ տարվա բյուջեում կատարված կրճատումները. «Ամենակարեւոր իրադարձությունը 99 թ. բյուջեի վերանայումն է, որը բյուջեն դարձրեց ազգաբնակչության համար շատ թափանցիկ եւ մատչելի: Թափանցիկ դարձան տնտեսության ճյուղերում առկա պրոբլեմները, որ մինչ այդ թաքնված էին: Բյուջեն համապատասխանում է իրականությանը: Սա Վազգեն Սարգսյանի քաղաքական ընտրությունն է՝ ամեն ինչ դարձնել թափանցիկ եւ հասկանալի, վերացնել բոլոր պարտքերը եւ բարոյական իրավունք ունենալ պահանջելու հարկատուներից հարկերը»: Լուիս Վալդեւիեսոն հավաստիացում է ստացել, որ նոր կառավարությունը պատրաստվում է շարունակել սեփականաշնորհումը, բարձրացնել պետական բյուջետային կազմակերպությունների աշխատանքի արդյունավետությունը, էներգետիկ ոլորտում ֆինանսական հոսքերի վերահսկելիությունն ու կառավարման մակարդակը, իսկ ԿԲ-ն ուժեղացնելու է վերահսկողությունը դրամավարկային քաղաքականության ոլորտում:

Ն. ԴԻԼԲԱՐՅԱՆ

ՀԵՏԱՀԱՅՑ

Գագիկ Մարտիրոսյանը կփակի վարկերի էպոպեան

«Հին գվարդիայի դեմ» խաղ չկա

Հանրապետության վարչապետ Վազգեն Սարգսյանի որոշմամբ սեպտեմբերի 11-ին վարչապետի աշխատակազմի կառուցվածքում ստեղծվել է վարկերի, դրամաշնորհների, մարդասիրական օգնության համակարգման եւ վերահսկման գլխավոր վարչություն, որն ունի ճյուղային ստորաբաժանումներ: Այս փաստը վարչապետն ավետեց ի լուր հասարակության նախ խորհրդարանում, որը դրական ավանդ ունի վարկերի յուրացման փաստերը վեր հանելու եւ ըստ էության պետական գումարների անձեռնմխելիությունը պահպանելու գործում: Հիշեցնենք, որ դեռեւս 98 թ. նախորդ ԱԺ-ում ստեղծվել էր օտարերկրյա պետություններից եւ միջազգային կազմակերպություններից ստացված վարկերի, փոխառությունների օգտագործման արդյունավետությունը հետաքննող ժամանակավոր հանձնաժողով, որը 99 թ. փետրվարին իր պաշտոնական եզրակացությունը հրապարակեց օրենսդիր մարմնում, եւ այդ եզրակացության մի շարք դրվագների առիթով հանրապետական դատախազությունում քրեական գործեր են հարուցված: **«Ազգը»** երեկ զանգահարեց դատախազություն, որտեղ մեզ հավաստիացրին, որ եւ Հրազդանի ՊԷԿ-ի 57,7 մլն դոլար վարկի, եւ 92-93 թթ. էներգակիրների ներկրման, 93 թ. լիզինգային գործարքների առանձին դրվագներով քրեական գործեր են հարուցված, կան առաջին պատժվողները, որոշակի գումար վերադարձվել է պետբյուջե, սակայն վերադարձվելիք է նվազագույնը, իսկ պատժվողները պլանավորներն են:

Տես ▸ էջ 3

digitised by A.R.A.R.@

ԱԶԳ

Ընթացիկ

Փախստականների եւ բնակչության տեղաշարժի վարչությունում ճամփորդական փաստաթղթերի հատկացման շուրջ բորբոքվող կրքերը ոչ միայն չեն հանդարտվում, այլեւ ահագնանում են եւ երեկ հասել էին բարձրակետին՝ հանդարտասից հանրահավաքի վերածվելով (եզակի լեզվի առումով, քանզի փախստականների «մայրենին» շարունակում է ռուսերենը մնալ): Առիթը պատին փակցված հայտարարությունն էր, ըստ որի «ճամփորդական փաստաթղթերի

նին 20.000 փախստականների հյուրընկալելու ԱՄՆ-ի նախագահի հայտարարությունից եւ վախենում են չհասցնել... «Փաստաթղթավորվելու» ճանապարհին նրանք հատկացման կարգի չհաստատված լինելուց զատ մի նոր արգելք են հայտնաբերել. վարչության կառույցում եւ կարգավիճակում իրագործվող փոփոխությունները: Վարչության կարգավիճակը բարձրացել է. այսուհետ փախստականների հարցերով զբաղվող այս կառույցը կգործի կառավարության առընթեր, ոչ

հասնել արտերկրաբնակ հայերի ինչքի եւ ունեցվածքի, խորհրդային խնամակալներին պահ տրված գումարների փոխհատուցմանը, դատախազության միջոցով պարզել, թե որքանով նպատակային են օգտագործվել ՄԱԿ-ի կողմից փախստականներին հատկացված օգնությունները, պարբերաբար (անպայման ռուսերեն) տեղեկատվություն ապահովել փախստականներին առնչվող գործընթացների վերաբերյալ եւ այլն: Տեքստում առաջարկվեց ավելացնել. Հայաստանի քա-

ԵՐԵՎԱՆ

Ճամփորդական փաստաթուղթը թթու բան չէ, ամեն մարդու բան չէ

հատկացման կարգը մշակման ավարտական փուլում է եւ առաջիկայում կներկայացվի կառավարության հաստատմանը»: Տագնապի պատճառը, սակայն, ճամփորդական փաստաթղթերին ներկայացված սահմանափակումներն են: Հայտարարությունը «ավետում է», որ ըստ «Փախստականի կարգավիճակի վերաբերյալ» 1951 թ. Ժնեւի համաձայնագրի, այդ փաստաթղթերը կհատկացվեն 16 տարին լրացած այն փախստականներին, որոնք ունեն մուտքի հրավեր (վիզա) օտարերկրյա պետությունից, ՀՀ-ից ելքի թույլտվություն, անհրաժեշտ դրամական միջոցներ ՀՀ-ից մեկնելու եւ վերադառնալու, ինչպես նաեւ նշված ժամանակահատվածում այդ երկրում ապրելու համար: Միաժամանակ տեղեկացվում է, որ ճամփորդական փաստաթուղթը հիմք չի կարող լինել այլ երկրում փախստականի կարգավիճակը պահպանելու համար, եւ փախստականը չի կարող մուտք գործել այլ երկիր՝ առանց տվյալ երկրի օրենսդրությամբ հաստատված մուտքի հրավերի:

Այս «դաժան» հայտարարությունը խուճապի է մատնել փախստականներին՝ հաստատելով նրանց մտավախությունները, թե «Հայաստանում իրենց պատանդ են պահում», բոլոր հնարավոր միջոցներով խոչընդոտում ճամփորդական փաստաթղթերի հատկացումը՝ ի վերջո դրանցից զրկելու միտումով: Բանն այն է, որ նրանցից շատերը, ինչպես «Ազգը» տեղեկացրել էր, խանդավառված են 2000 թվակա- թե սոցապ նախարարության կազմում, ինչպես նախկինում էր, սոցապ նախկին նախարար Գագիկ Եգանյանի ղեկավարությամբ: Ներկայումս վարչությունը վերակազմավորման փուլում է եւ այս պահին չի կարող լիարժեք զբաղվել առօրյա խնդիրներով եւ փախստականներին գերագույնս հուզող վերոհիշյալ փաստաթղթերով:

Փախստականների պայքարն առաջնորդող Ռոման Ղամբարյանը «միտինգավոր» փախստականներին երեկ ներկայացնում էր ծավալուն պահանջագիր՝ ուղղված ՀՀ նախագահին, վարչապետին եւ ԱԺ նախագահին, որտեղ ճամփորդական փաստաթղթերի հատկացումն արագացնելու պահանջին զուգահեռ պահանջվում է ՄԱԿ-ի եւ միջազգային դատարանի միջամտությամբ քաղաքացիություն ստացած փախստականներին հայկական անձնագրերը ճամփորդական փաստաթղթերով փոխարինելու հնարավորություն ընձեռել: Պարզվում է, ի դեպ, որ Ռուսաստանում հանգրվանած հայ փախստականներից շատերը վերադառնում են Հայաստան՝ իրենց ճանապարհին «վարդեր սփռող» այդ հրաշագործ փաստաթղթերն ստանալու ակնկալիքով: Մինչդեռ պրն Եգանյանը, երեկ ընդունելով նրանց ներկայացուցիչներին, ասել էր, որ փաստաթղթերի հատկացման կարգի հաստատումը եւ իրագործումը դեռ 2-3 ամիս կձգձգվի: Այնպես որ փախստականների վարչությունն, ըստ ամենայնի, դեռ երկար չի հանդարտվի, հարեւանությամբ գտնվող «Ազգ»-ի խմբագրությունը նույնպես:

Լ. Պ.

ՌԵՊԼԻԿ

Վանիկ Սմբատիչի հնարավորությունները ո՞վ ունի

«Վանո Սիրադեղյան եւ 11» դատավարությունը, որը հավակնում է դարավերջի Հայաստանի ամենաաղմկալից դատական գործի դափնիներին (եթե առավել «շողալից» որեւէ գործ չհասցնի վիճարկել «ամենաաղմկալիցի» համբավը, չնայած ինչպես Վանիկ Սմբատիչն ինքը կասեր, ամենայն հավանականությամբ, չի հասցնի») դեռ չսկսված՝ հետաձգվեց: Դատավարությունից «մաքուր» դուրս գալու վստահությանը հակառակ, ՀՀՇ նախագահը, այնուամենայնիվ, մեր «նենգամիտ» դատական համակարգի հնարավոր կողմնակալությունից ապահովագրվելու նպատակով իր փորձված-փորձառու եւ երիտասարդ փաստաբանների թիմը եւս մեկով համալրելու վճռականություն դրսեւորեց: Հաջորդը, ասում են, ժողովրդավար արեւմուտքներից կներմուծվի՝ թերեւս հերթական (այս անգամ՝ փաստաբանության) դասընթացը հրամցնելով 3-րդ իշխանության հայ սպասավորներին: Օտար փաստաբանների ներգրավումը հայրենի դատական անցուդարձերում, եթե չեմ սխալվում, նախադեպ չունի մեր արդարադատության պրակտիկայում, սակայն նախկին ՆԳ նախարարի պարագայում ամեն ինչ հնարավոր է, նրա բախտը, շրջապատն ու հնարավորությունները ո՞վ ունի: Բոլոր դեպքերում հուսանք, որ չեն հաջորդի նորերը, այլապես կարող է այնպես ստացվել, որ դատապաշտպանների թվով Վանո Սիրադեղյանը միայնակ առաջ կընկնի մնացած 11 ամբաստանյալներից՝ միասին վերցրած:

Նախկինում տեղի ունեցած աղմկահարույց-հրապարակային դատավարություններից հայտնի է, որ սա դատավարությունն անհարկի ձգձգելու միակ միջոցը չէ: Դատական գործընթացի մասնակիցները շատ են, 12 ամբաստանյալ, 3-4 պետական մեղադրող, ավելի քան մեկուկես տասնյակ դատապաշտպաններ, բազմաթիվ տուժողներ, ավելի քան 200 վկաներ: Բոլորն էլ՝ հողեղեն, մանրէների եւ հիվանդությունների գրոհին ենթակա... Չխոսելով արդեն Արմեն Տեր-Սահակյանի գործից հանրությանը քաջածանոթ տուժողներին եւ վկաներին «բերման» ենթարկելու բարդությունների, հիշողության տարօրինակ անկումների մասին, որ նույնպես խոստանում են երկարաձգել քննության հաճույքը: Մինչեւ, ով գիտի, «յա էշը կսատկի, յա իշատերը...»:

Սակայն այդ ամենը դեռ առջեւում է: Հիմա օրակարգում «լավ դատապաշտպան» գտնելու խնդիրն է, որ մի «սադրիչ» հարցական է ծնում: Փաստաբանական ծառայությունը սովորական մահկանացուների համար բավական թանկ «կատեգորիա է», երբ խոսքը ճանաչված իրավաբանների՝ ասենք, Տիգրան Ջանոյանի կամ Ռուբեն Ռշտունու մասին է («արտասահմանյան» փաստաբանների մասին համեստորեն լռում եմ): Եթե այդ ծառայությունները, իհարկե, հասարակական կարգով չեն մատուցվում, ինչը խիստ անհավանական է: Իսկ ՀՀՇ նախագահն արդեն 2 տարի, կոպիտ ասած, գործազուրկ է, այսինքն՝ չի աշխատում, ՆԳ նախարարի եւ քաղաքապետի աշխատավարձերն էլ «սեւ օրվա» համար փող ետ գցելու հնարավորություն, որքան հիշում եմ, չէին տալիս եւ, ինչո՞ւ հեռու գնալ, հիմա էլ չեն ընձեռում: Որքան էլ ՀՀ նախկին վարչապետ Հրանտ Բագրատյանն առաջարկում էր չհավատալ ուրիշի գրպանի պարունակությանը, այնուհանդերձ հետաքրքիր է, Վանիկ Սմբատիչն ինչպե՞ս է հոգում իր «խորը» պաշտպանության ծախսերը. ընկերների կամ ազգականների հաշվի՞ն, ինչպես ժամանակին հաշված ամիսների ընթացքում կառուցել տվեց սեփական դղյակը՝ ուշացած, բայց ոչ ուշացումով հայտնաբերելով, որ «տղամարդը պետք է տուն ունենա»:

Ոչ այնքան հռետորական այս հարցադրումն, ի դեպ, տեղին է նմանապես նախկին եւ ներկա բարձրաստիճան պաշտոնյաների պարագայում, որոնց ապրելակերպը բնավ չի համապատասխանում նրանց աշխատավարձային «վերմակին»: Այստեղից՝ առավել ընդգրկուն մի հարց. Հայաստանում ե՞րբ, ո՞ր հնգամյակում է մշակվելու եւ կիրառվելու եկամուտների հայտարարագրման մեխանիզմը, որի բացակայությամբ ժողովուրդ-իշխանություն անջրպետը չի հարթվելու, վարկային միջոցների յուրացումների եւ հանրային ունեցվածքի ալան-թալանի տվյալներն էլ շարունակելու է հալածել հին ու նոր իշխանավորներին, յուրաքանչյուրին առանձին եւ բոլորին՝ թաց ու չորի անվերծանելի միասնական մի «ծրարով»:

ԼԻԼԻԹ ՊՈՂՈՍՅԱՆ

Տավուշում շատացել են ծխախոտ փաթաթողները

ՆՈՅԵՄԲԵՐՅԱՆ, 16 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ՆՈՅՅԱՆ ՏԱՊԱՆ: Ծխախոտի գների վերջին աճից հետո Տավուշի մարզի առեւտրի կետերում կրճատվել է սիգարետների վաճառքը: Նախկինում ֆիլտրով սիգարետ ծխողների մի մասը այժմ հարկադրված է «Չիբուխ» ծխել, իսկ «Չիբուխ» ծխողներից շատերը ստիպված լրագրի թղթով ծխախոտ են փաթաթում: Նման ինքնաշեն ծխելիքի համար մարզում հումք շատ կա. այս տարի Տավուշում մշակվում է 360 հա ծխախոտ:

Ռուսաստանում մոլեգնում է «Մրրիկը»

Սկիզբը էջ 1

Այդ մարդկանց, ինչպես նաեւ Մոսկվայի ու Բույնակսկի բնակելի շենքերի վերջին ահաբեկչական պայթեցումների կազմակերպիչներին հանձնելու պահանջով Չեչնիայի նախագահ Ասլան Մասխադովին դիմելու մտադրություն ունի նաեւ վարչապետ Պուտինը: Ընդսմին, նա ինքն է հայտարարում, թե «Մասխադովը չի վերահսկում իրադրությունը Չեչնիայում, նրա իշխանությունը տարածվում է միայն իր նախագահական նստավայրի շրջանակներում»: Այդ դեպքում ինչո՞ւ դիմել Մասխադովին, երբ վաղօրոք հայտնի է, որ նա ուզենա էլ՝ չի կարող կատարել Մոսկվայի պահանջը՝ ձերբակալել ու հանձնել դաշտային հրամանատարներ Շամիլ Բասաեւին, հորդանանցի միջազգային ահաբեկիչ Խաթաբին, մյուսներին: Հավանականը պարզ է՝ այս պարագլուխներին չհանձնելը երեւութական «հիմք» կստեղծի Չեչնիայի նկատմամբ պատժիչ գործողությունների, հատկապես օդային կանխիչ հարվածների համար:

Այն, որ Ռուսաստանի խաղաղ բնակիչների բնակելի շենքերի պայթեցումները քստմնելի ոճրագործություն են, ամենաիսկական գազանություն, կասկածից դուրս է: Այդպիսի առայժմ վերջին պայթյունը որոտաց սեպտեմբերի 16-ին Վոլգադոնսկում: Նման ահաբեկչական հարվածները, որքան էլ քողարկվեն «հատուցման» անվան տակ, արդարացում չեն կարող ունենալ ոչ միայն տվյալ պարագայում, այլեւ աշխարհի ցանկացած այլ մասում: Հետեւաբար, ոճրագործներին խստագույնս պատժելու ռուսների կեցվածքը միանգամայն հասկանալի եւ արդարացված է: Սակայն ամբողջ վտանգն այն է, որ անհատ մեղավորներին պատժելու այս ձգտումը կարող է հասնել (եթե արդեն չի հասել) հոգեգարության, համընդհանուր հիստերիայի ու փսիխոզի, բորբոքել ազգամիջյան ատելություն, Ռուսաստանից վանել նույնիսկ նրա բարեկամներին: Այս մռայլ կանխատեսման համար արդեն իսկ հիմքեր կան. սեպտեմբերի 14-ից մայրաքաղաքում, 15-ից՝ ողջ Ռուսաստանում անց է կացվում այսպես կոչված «Վիխր» («Մրրիկ») գործողությունը, որը կարող է շարունակվել մինչեւ տարեվերջ: Իմաստը ողջ երկրում հսկողության ուժեղացումն է եւ բնակչության զգոնության բարձրացումը, որի շրջանակներում հատուկ պաշտպանության տակ են առնվում կենսապահովման օբյեկտները: Միաժամանակ մեկ առ մեկ ստուգվում են բոլոր շենքերի նկուղներն ու ձեղնահարկերը, ավտոմեքենաները, քաղաքացիների գրանցումը: Միայն մեկ օրում Մոսկվայում այս կերպ, զուտ կասկածելի թվալու պատճառաբանությամբ, ոստիկանական բաժանմունքներ են տարվել 1055 հոգի եւ ձերբակալվել է 27 մարդ: Փաստորեն երկրում չի գործում անձի անձեռնմխելիության սահմանադրական կարգը. ցանկացած ոստիկանի, որին Մոսկվայում այժմ ուղեկցում են նաեւ բանակից ուժեղացման համար տրված երկու զինվոր, իրավունք է տրված ստուգել, խուզարկել, ձերբակալել ում ասես: Սահմանված է մայրաքաղաք այցելած հյուրերի վերահաշվառման կարգ:

Դժվար չէ պատկերացնել, թե ինչ զարհուրելի մասշտաբներ է ընդունել քաղաքացիների նկատմամբ ոստիկանական բռնությունը, անձի ու արժանապատվության վիրավորումը, հատկապես այլազգիներից, այսպես կոչված «կովկասյան ազգության» քաղաքացիներից շորթումներ կատարելը:

Ռուսական հասարակական կարծիքն ահաբեկված է, հնչում են ծայրահեղ ազգայնական կոչեր, ընդհուպ Չեչնիայի վրա ատոմային ու նեյտրոնային ռումբեր նետելու պահանջներ: Թվում է, բոլորը բանականությունը կորցրել են, իսկ այլք դիտավորյալ սրում են համընդհանուր հիստերիայի այս մթնոլորտը՝ հետապնդելով անձնական նպատակներ: Սա վերաբերում է հատկապես երկրի քաղաքական ընտրանուն, ուր ամեն մեկը անբարո կերպով ձգտում է բնակելի շենքերի անմեղ զոհերի արյունը վերածել... քաղաքական կապիտալի: Վարչապետ Պուտինը այդպիսի կապիտալ է շահում ծայրահեղ կոշտ հայտարարություններով, ընդդիմության ղեկավարները՝ նախագահ Ելցինի հրաժարականի պահանջներով, գալիք նախագահական ընտրություններին իրենց թեկնածությունն առաջադրել պատրաստվող գործիչները՝ հնարավոր մրցակիցների վարկաբեկումներով: Օրինակ, արդեն իսկ բացահայտ հնչում են Խասավյուրտի համաձայնագիրն ստորագրած Ալեքսանդր Լեբեդին «դավաճան» հայտարարելու, այդ համաձայնագիրն ի սկզբանե «հակառուսական դավադրություն» ճանաչելու ձայներ: Բուդյոննովսկի հայտնի դեպքերի ժամանակ Շամիլ Բասաեւի հետ հեռախոսային խոսակցություն ունեցած Վիկտոր Չեռնոմիրդինին, որն այն ժամանակ ՌԴ վարչապետն էր եւ այդ խոսակցությամբ չեչեն գրոհայիններից ազատեց 1500 պատանդ կին եւ երեխա, հիմա նույնպես «դավաճան» են հայտարարում, թեեւ այն ժամանակ բոլորը նրան երախտապարտ էին...

Ինչպես երեւում է, ռուսները չեն կարող յոլա գնալ առանց «ներքին թշնամու»: ստալինյան ոճրապարտ ռեժիմի ցանած թունավոր սերմերը, ակնհայտորեն, շատ խոր արմատ են արձակել նրանց հասարակական գիտակցության մեջ:

«ԱԶԳ» ՕՐԱԹԵՐԹ
Հրատարակության Ը տարի
Հիմնադիր եւ հրատարակիչ
«Ազգ» թերթի հիմնադիր խորհուրդ
Երեւան 375010, Հանրապետության 47
ֆաքս 529353, AT&T (3742) 151065,
e-mail INTERNET azg2@arminco.com
Գլխավոր խմբագիր
ՅԱԿՈԲ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ /հեռ. 521635
Խմբագիր
ՊԱՐՈՅՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ /հեռ. 529221
Տնօրէն
ՀՐԱՅՐ ՅՕՐԵԱՆ /հեռ. 562863
Համակարգչային ծառայութիւն /562941
Apple Macintosh
Համակարգչային շարուածք «Ազգ» թերթի
Յղումը «Ազգին» պարտադիր է
Նիւթերը չեն գրախօսւում ու չեն վերադարձւում
«AZG» DAILY NEWSPAPER
Editor-in-chief
H. AVEDIKIAN /phone: 521635
47 Hanrapetoutian st.,
Yerevan, Armenia, 375010

digitised by A.R.A.R.@

Հայաստանը փորձում է ետ չմնալ մյուսներից

Սեւծովյան համաժողովում հայկական պատվիրակությունը ոչ միայն ակտիվ էր, այլեւ՝ կոնկրետ

Օրերս Հունաստանի Խալկի քաղաքում տեղի ունեցած «Սեւծովյան տնտեսական համագործակցությունը (BSEC) 21-րդ դարում» թեմայով համաժողովին մասնակցել է մի մեծ պատվիրակություն Հայաստանից՝ ՀՀ նախագահի խորհրդական Արտաշես Թումանյանի գլխավորությամբ: Երեկ ժուռնալիստների միությունում պատվիրակության անդամները մասնակցության արդյունքները գնահատեցին արդյունավետ եւ կոնկրետ: Ընդհանրապես BSEC-ի անդամ երկրներից յուրաքանչյուրն ունի մի ուժեղ կողմ, բայց Հայաստանի ուժեղ կողմերն ընդգծված չեն: Հայաստանը նման համաժողովներում ու միջոցառումներում միշտ էլ աչքի է ընկել ակտիվ աշխատանքով, նախաձեռնողականությամբ ու գաղափարներով, ինչն էլ կարելի է համարել նրա ուժեղ կողմը: Նման գաղափարներից մեկն էլ դարձավ համաժողովի ընդունած մի քանի որոշումներից մեկը: Առաջարկությունը վերաբերում է համագործակցության երկրներում ազգային ինովացիոն համակարգերի ստեղծմանը: Նախագծի հեղինակ «Բարձր տեխնոլոգիաների խումբ ՓԲԸ» տնօրեն Յուրի Գասպարյանը, որը միաժամանակ Սեւծովյան հետազոտությունների կենտրոնի տնօրենների խորհրդի անդամ է, նշեց, որ ամբողջ աշխարհը գնում է դեպի տնտեսական գլոբալիզացիա, շատ երկրներ ժամանակակից ինֆորմացիոն հոսքի հետեւանքով դարձել են բաց, իսկ երկրների սահմանները շատ դեպքերում ավելորդ: Աշխարհն առաջ է գնում, եւ հապաղելու դեպքում Հայաստանը կարող է շատ ու շատ ոլորտներում ետ մնալ աշխարհում առկա տնտեսական զարգացումներից: Ըստ պրն Գասպարյանի, Հայաստանի տնտեսության, մասնավորապես արդյունաբերության գերխնդիրն արտադրության ու գիտության անջատվածությունն է: Գիտությունը զարգանում է արտադրությունից անկախ, եւ շատ հաջող գաղափարներ ու գիտական հայտնագործություններ մնում են թղթի վրա, իսկ արդյունաբերությունը շարունակում է դոփել տեղում: Հիմնական պատճառը ինովացիոն համակարգի բացակայությունն է: Դա բավականին թանկ հաճույք է, սակայն աշխարհում շատ փող կա, կան շատ ֆինանսական կազմակերպություններ, որոնք պատրաստ են փող տրամադրել որեւէ հիմնավորված նախագծի: Մնում է տիրապետել նրանցից փող ստանալու արվեստին, քանի որ «ֆինանսներն անցնում են այն շղթայով, որտեղ դիմադրություն չկա»: Ինովացիոն համակարգի նախագիծն արժե մոտ 3 մլն եվրո, եւ երբ առաջարկությունն անցնի ու ինովացիոն համակարգերի հիմնադրամը սկսի գործել, սպասելիքները աննախադեպ կլինեն. ավելի կոնկրետ՝ Հայաստանում կստեղծվեն վենչուրային բիզնեսի զարգացման լայն հնարավորություններ:

Վերը շարադրվածն էլ թերեւս միակ կոնկրետ արդյունքն է համաժողովին հայկական պատվիրակության մասնակցության, եւ ողջ ասուլիսի ընթացքում պատվիրակության անդամները փորձում էին լրագրողներիս համոզել, թե մասնակցությունը տարածաշրջանային որեւէ միջոցառման, երբ անգամ դա կրում է խորհրդատվական բնույթ, պարտադիր է եւ օգտակար, քանի որ դրանց ընթացքում միշտ էլ շփման, տարբեր ոլորտներում հետագա համագործակցության հնարավորություններ են ստեղծվում: Դա հատկապես ակնհայտ է BSEC-ի նման մի կառույցում, որի անդամ երկրները, չնայած գտնվում են տարբեր քաղաքական դաշտերում եւ ունեն լուրջ հակասություններ, բոլորն էլ հակված են Սեւծովյան տարածաշրջանում ավելի խորացված տնտեսական համագործակցության:

Ու բոլորովին էլ պատահական չէ, որ, չնայած BSEC-ի գաղափարախոսության հիմքում ընկած է տնտեսական համագործակցությունը, մասնակիցները չեն կարողանում խուսափել քաղաքական հարցադրումներից, որոնք հիմնականում վերաբերում էին նավթամուղերի անցկացմանն ու տարածաշրջանային հակամարտություններին, եւ որքան էլ զարմանալի է, ղարաբաղյան հակամարտության մասին ողջ համաժողովի ընթացքում հիշատակվել է միայն մի անգամ՝ թուրքական պատվիրակության անդամներից մեկի ելույթում: Ի պատիվ հայկական պատվիրակության, նրա ղեկավար Արտաշես Թումանյանը, անդամների վկայությամբ, կարողացել է ժամանակին ու տեղին պատասխանել Հայաստանին վերաբերող ցանկացած կնճռոտ հարցի: Իսկ դրանք քիչ չեն եղել, ինչպես նաեւ քիչ չեն եղել Հայաստանին առնչվող մտածված ու չմտածված սխալները: Մասնավորապես, թարգմանչի սխալի պատճառով Հայաստանը ելույթներից մեկում բերվել է որպես ուժային երկրի օրինակ, իսկ քարտեզներից մեկում կարմիրով ներկայացվել է որպես կոնֆլիկտների կիզակետում գտնվող երկիր: Եթե առաջինի հերքումը հայկական կողմը կարողացել է ստանալ, ապա երկրորդի դեպքում, կռվազանի տպավորություն չստեղծելու համար, նրա անդամները փորձել են պարզել մասնավոր խոսակցության ընթացքում, քանի որ պատվիրակության անդամների կարծիքով արդեն վաղուց անցել է ամեն մի սխալի ու հարցի սկզբունքային քննարկումների ու բանավեճերի ժամանակը: Եկել է ժամանակն ավելի կոնկրետ ու նպատակային աշխատանքի, ինչը, Հայաստանը, գոնե սեւծովյան տնտեսական համագործակցության շրջանակում, վատ չի կատարում:

ԳԱՅԱՆԵ ՄՈՒՔՈՅԱՆ

ՀԵՏՀԱՅԱՑ

Գագիկ Մարտիրոսյանը կփակի ...

Սկիզբը էջ 1

Վազգեն Սարգսյան. «Ամեն ինչ դնենք, հանենք ջրի երես»

Անխոնջ Արշակ Սադոյանի հերթական հարցապնդմանն ի պատասխան Վազգեն Սարգսյանն ԱԺ-ում նշեց, որ վարկերի էպոպեան որոշված է փակել: Վարչապետը խորհրդարանում չհրապարակեց գլխավոր վարչության պետի անունը՝ թերեւս կանխազգալով, որ դա կարող է առիթ տալ նոր հարցապնդումների. վարկերի, դրամաշնորհների եւ մարդասիրական օգնության համակարգման ու վերահսկման հարցերով այսուհետ զբաղվելու է վարչապետի խորհրդական Գագիկ Մարտիրոսյանը, որը մինչ այս եղել է հայաստանյան բոլոր կառավարությունների անդամ եւ զբաղել հանգուցային պաշտոններ՝ էներգետիկայի նախարար, արտադրական ենթակառուցվածքների աշխատանքը համակարգող նախարար... Գագիկ Մարտիրոսյանի անունն անբաժանելի է վարկերի իրացման պատմությունից: Ասում ենք՝ վարկերի հետ կապված հափշտակությունները եւ Գագիկ Մարտիրոսյանի նշանակումը վարկերի համակարգման եւ վերահսկման գլխավոր վարչության պետ՝ առաջացնում է մի շարք մեծ հարցականներ: Այդ հարցականների պատասխանը պետք է տան իրավապահ մարմինները, սակայն էներգետիկայի ոլորտի վարկային միջոցների հանցավոր օգտագործման փաստերը հետաքննվում են հույժ դանդաղ՝ կրիայի քայլով: Օրերս, հանուն արդարության, հավաստենք, որ դատախազությունը որոշ ընթացք տվել է խորհրդարանում բարձրացված գործերին: Օրերս պատգամավոր Արշակ Սադոյանը տեղեկացրեց, որ հանրապետական դատախազությունը պաշտոնապես դիմել է իրեն՝ առաջարկելով մանրամասնել էներգետիկ վարկերին վերաբերող քրեական դրվագները: Չորեքշաբթի՝ կառավարության հետ հանդիպման ժամանակ Արշակ Սադոյանը հայտարարեց, որ դատախազությունը պետք է պաշտոնապես դիմի ոչ թե իրեն, այլ ԱԺ-ին, որպեսզի ստանա իրենց հանձնաժողովի եզրակացությունը:

Պառը գայլին պահ են տալիս

Ժողովրդական իմաստությունը բազում այսպիսի մտքի խտացումներ է արձանագրել: «Ազգը» դեռեւս փետրվարի 3-ին եւ 4-ին տպագրեց ԱԺ վարկային հանձնաժողովի եզրակացությունը, որը տեղ-տեղ ուղղակի մեղադրական էր՝ հստակ փաստերի, դեպքերի եւ դեմքերի վկայակոչումով: Մենք տպագրեցինք նաեւ Գագիկ Մարտիրոսյանի պատասխանը, որը հանգում էր հետեւյալին, մեջբերում ենք. ««Դա իմ պատասխանելու հարցը չէ... Ինձ բոլորովին չի մտահոգում այդ երեւույթը: Միգուցե այդ սխալ թվերը գրող հանձնաժողովը պետք է մտահոգվի՝ ինչո՞ւ նրա թվերը չեն բռնում»»: Պարզաբանենք՝ խոսքը վերաբերում է այն տեղեկանքներին, որ ԱԺ-ն ստացել էր էներգետիկայի, առեւտրի ու արդյունաբերության, տրանսպորտի եւ վիճակագրության նախարարություններից, որտեղ Արշակ Սադոյանի բնորոշմամբ՝ «խավարի եւ ցրտի տարիների» Հայաստան ներկրված էներգակիրների ծավալներն են նշված: Նույն ժամանակահատվածի՝ 92–94 թթ. վերաբերյալ 4 նախարարություններն ուղարկել էին 4 տարբեր թվեր, ընդ որում՝ այդ թվերի ներքո միլիոնավոր դոլարներ են: Այսպես՝ 93 թ. կլիրինգային գործունեության հետեւանքով Հայաստանի տնտեսությունը կրել է մեծ վնասներ, որը ձեւակերպվել է իբրեւ պետական պարտք: Ըստ պայմանավորվածության, 93 թ. ՌԴ-ից Հայաստան պետք է ներկրվեր 47,78 մլն դոլարի նավթամթերք, բայց Հայաստան ներկրվել է 26,95 մլն դոլարի նավթամթերք: ԱԺ հանձնաժողովը պնդում է, որ «20,83 մլն դոլարը յուրացվել է կամ փոշիացվել»: Նախորդ ԱԺ-ի կազմում գործող այս հանձնաժողովը, որի անդամներից Արշակ Սադոյանը, Արթուր Բաղդասարյանը նաեւ ներկա խորհրդարանի անդամ են, ուսումնասիրել է 382,35 մլն դոլարի վարկային ծրագրեր, եւ այս գումարից 152,51 մլն դոլարը, նրանց գնահատմամբ, պետությանը հասցված վնաս է: Այս գումարն օգտագործվել է ոչ արդյունավետ, ոչ նպատակային: Հանձնաժողովի մասուցմամբ, պետությանը հասցվել է խոշոր վնաս, որին կարելի է տալ տարբեր որակավորումներ՝ վատնում, ոչ պետական մոտեցում, փոշիացում, իսկ որոշ դեպքերում՝ յուրացում: Փաստենք, որ յուրացումը, վատնումը քրեական օրենսգրքի ձեւակերպումներ են, որոնց համար նախատեսված են համապատասխան պատժամիջոցներ: Կատարենք վերջին մեջբերումը վերոնշյալ հանձնաժողովի եզրակացությունից, որը փետրվարի 2-ին հրապարակվել է ԱԺ-ում եւ ի գիտություն ընդունվել. «Վերը շարադրվածն իրավունք է տալիս եզրակացնել, որ, մեղմ ասած, իշխանությունների կողմից՝ մասնավորապես ֆինանսների նախկին նախարար Լեւոն Բարխուդարյանի (այժմ դարձյալ ֆինանսների նախարար), մասնավորեցման եւ առեւտրի նախկին նախարար Վահան Մելքոնյանի, «Հայնավթամթերք» ՊՁ-ի տնօրեն Վահագն Գրիգորյանի (այժմ կրկին պատգամավոր), էներգետիկայի նախկին նախարար, օպերատիվ շտաբի պետի տեղակալ Գագիկ Մարտիրոսյանի, նախկին գյուղնախարար Գագիկ Շահբազյանի (կրկին վերահաստատվել է իր պաշտոնում) կողմից 20,83 մլն դոլարը ոչ միայն չի օգտագործվել արդյունավետ, այլեւ պետությանը հասցվել է առանձնապես խոշոր չափերի վնաս, որին կարելի է տալ տարբեր որակավորում՝ միջոցների վատնում, ոչ պետական մոտեցում, նաեւ յուրացում»:

Արթուր Բաղդասարյանը, որն այժմ «Օրինաց երկիր» խմբակցության նախագահն է, ԱԺ-ում օրենսդրական նախաձեռնություն է շրջանառության մեջ դրել, ըստ որի՝ օտարերկրյա պետություններից եւ միջազգային կազմակերպություններից ստացված վարկերի օգտագործման արդյունավետությանը վերաբերող ՀՀ կառավարության հաշվետվությունը պետք է հրապարակվի ԱԺ-ում: Երեկվա կառավարության նիստում, Վազգեն Սարգսյանի խոսքերով, ԱԺ-ին գրավոր դիմում պետք է ուղարկվեր, որպեսզի ստեղծվի համատեղ հանձնաժողով՝ վարկերի յուրացման վերաբերյալ փաստերն ուսումնասիրելու: Կարծում ենք, նոր հանձնաժողովը դիտարկելու նյութի պակասություն չի ունենա:

ՆԱԻՐԱ ԴԻԼԲԱՐՅԱՆ

Թալինում «Ռոկֆոր» են արտադրում

Վերջին մի քանի տարիներին հանրապետության բնակչությունը խուսափում է անգամ մասնագիտացված խանութներից ու մսի վաճառքի համար նախատեսված համապատասխան վայրերից միս եւ մսամթերք գնելուց: Պատճառները հիմնավոր են, քանի որ միշտ չէ, որ վաճառքի է հանվում լաբորատոր ստուգում անցած առողջ միս: Մայրաքաղաքի բնակչությանը բնապահպանորեն մաքուր մսով ապահովելու նպատակով նոր նախաձեռնությամբ է հանդես եկել «Թալինի պանրագործարան» ԲԲԸ-ն:

Ինչպես նշեց ընկերության խորհրդի նախագահ Հրաչ Կարապետյանը, անասունների սպանդը կկատարվի անասնաբուժական ստուգումից հետո, այնուհետեւ միայն միսը կհասցվի Երեւան եւ կվաճառվի: Տնօրենի հավաստմամբ, կարեւորը ոչ թե պահանջվող անասնաբուժական փաստաթղթերի ձեւական առկայությունն է, այլ սպառողին իրոք լաբորատոր հետազոտություններն անցած, անվտանգ միս մատակարարելը: Նա հույս հայտնեց, որ գործընթացի կազմակերպումը միաժամանակ կնպաստի մսի եւ մսամթերքի շուկայում տեղ գտած թերությունների վերացմանը:

Ինչ վերաբերում է կաթնամթերքին, ապա գործարանն այս տարվանից վերսկսել է «Ռոկֆորի» արտադրությունը, իսկ առաջիկայում, նոր տեխնոլոգիաների ներդրումից հետո, կթողարկվեն լիարժեք, առանց կողմնակի խառնուրդների կարագի մի քանի տեսակներ: Մսի եւ անարատ կաթնամթերքի վաճառքն իրականացվում է Կոմիտաս 35 հասցեում գտնվող ընկերության ֆիրմային խանութում:

ՆԵԼԼԻ ՄԱԿԱՐՅԱՆ

Intermotor Armenia JV CJSC

General distributor for DaimlerChrysler in Armenia

ԱՆՎՃԱՐ ԴԻԱԳՆՈՍՏԻԿ ՍՏՈՒԳՈՒՄ ԳԵՐՄԱՆԱՑԻ ՄԱՍՆԱԳԵՏԻ ԿՈՂՄԻՑ

20.09.99 մինչեւ 10.10.99:

Ինտերմոտոր Արմենիա ՓԲԸ
ԴայմլերՔրայսլերի գլխավոր ներկայացուցիչը Հայաստանում

Հանրապետության 5ա
Հեռ. 58-12-75, ֆաքս 56-51-79

FREE DIAGNOSTIC INSPECTION BY OUR GERMAN SPECIALIST

All the Mercedes-Benz car owners (passenger and off-road cars, commercial vehicles, trucks, minibuses and buses) are invited to our maintenance garage for a free computerized diagnostic inspection of your car, which will be carried out by our specialist from Germany

from 20.09.99 until 07.10.99

Please call our office at below mentioned number every day except Sunday from 09:00 until 18:00 and on Saturday from 09:00 until 13:00 to arrange an appointment for your car's free inspection.

Intermotor Armenia JV CJSC
General Distributor for
DaimlerChrysler in Armenia

Hanrapetutyan St. 5b
Tel.: 58-12-75, fax: 56-51-79

Mercedes-Benz

digitised by A.R.A.R.@

ազգային

ԱՐՏԱԳԱՂԹ

Տերք օտարության համար

Բաց նամակ հայ մտավորականությանը

ԶՈՐԻ ԲԱԼԱՅԱՆ

Յոթանասունական-ութսունական թվականներին մեր հանրապետությունում ամեն տարի 30 հազարից ավելի հարսանիք էր լինում։ Այդ երջանիկ թիվը, ի թիվս այլ բաների, ինձ տրտմոտ է նաեւ այն պատճառով, որ արդարադատության նախարարության որոշմամբ ամեն տարի տպագրվում էր իմ «Բաց նամակ նորապսակներին» գրքույկի ավելի քան 30 հազար օրինակ, բաժանվելով նորապսակներին, որոնց ես խորհուրդ էի տալիս լրջորեն խորհել ապագա երեխայի «հարբած հղացման» անչափ վտանգավոր հետեւանքների մասին։ Չէ որ վիճակագրությունը տարեկան արձանագրում էր 70-80 հազար, իսկ երբեմն էլ ավելի շատ նորածինների։ Նման ցուցանիշներ մենք չէինք ունեցել մեր ժողովրդի ամբողջ պատմության ընթացքում։ Եվ մենք պարտավոր էինք մտածել նորածինների ընդհանուր առողջության մասին։ Այնպես որ, այն ժամանակ խոսվում էր 80 հազար առողջ նորածինների մասին։ Վիլյամ Սարոյանի խոսքերով, բուն այդ փաստը Հայաստանի իրական վերածննդի եւ շոշափելի հզորության կարեւորագույն փաստարկն էր։ Հիշում եմ, մեծ գրողը զարմանքը չթաքցնելով հարցրեց. «Այդ ինչպե՞ս է պատահում, որ ավելի քան 30 հազար ամուսնությունից մեկ տարի անց հանկարծ 80 հազար նորածիններ են հայտնվում»։ Ես պատասխանեցի. «Երեսուն հազար երեխա երեսուն հազար ամուսնությունից մեկ տարի անց, բայց չէ որ մյուս ընտանիքներում էլ ծնվում են երկրորդ, երրորդ երեխաները...»։ Սարոյանն ինձ ընդհատեց բարձր քրքիջով եւ իմ փոխարեն շարունակեց հաշիվը. «Չորրորդ, հինգերորդ, տասներորդ ծնունդներ... Ի՞նչ ծանրամիտն եմ, ինչպե՞ս ինքս գլխի չընկա», եւ շարունակեց վարակիչ քրքիջը։

1976 թ. աշնանը Վարդեսի հետ ֆուտբոլ էինք դիտում «Հրազդան» մարզադաշտում։ Ասեղ գցելու տեղ չկար։ Մարզադաշտի աղմուկը հաղթահարելով, նա բարձրաձայն հարցրեց. «Այս բոլոր մարդիկ հայե՞ր են», եւ պատասխանի չսպասելով, քրքջաց։ Պարզելով, որ մարզադաշտում տեղավորվում է 70 հազար մարդ, ասաց. «Դա գրեթե այնքան է, որքան Հայաստանը տարեկան տալիս է հայությանը»։ Եվ երջանիկ էր իր հայտնագործությամբ։

Այն ժամանակ մենք հպարտությամբ էինք գրում այդ երջանիկ թվի մասին։ 80 հազար առողջ նորածիններ։ Դա իրավի ապագային միտված շոշափելի զորություն է։ 40 հազար տղա, 40 հազար աղջիկ։ Ապագա հայրեր եւ մայրեր։ Ապագա գիտնականներ եւ զինվորներ։

Խոսենք զինվորների մասին, որոնց ապագան արդեն եկել է։ Քանզի ազգային բանակում այսօր ծառայում են այդ նույն տղաները, որոնք աշխարհ եկան այն ժամանակ, երբ ծննդի ցուցանիշները ոչ միայն «շոշափելի զորություն», այլեւ շոշափելի հուսալիություն էին ներշնչում։ Ավա՜ղ, պարզվեց, որ այդ զորության հեռանկարը կասկածելի է։ Ապագան հուսալիությունից զուրկ դուրս եկավ։ Այսօր թվերն ուրիշ են։ 80 հազար ծնունդի փոխարեն 37 հազար է։ Չշտապենք հաշվարկներ անել եւ ինքնագոհ կերպով ենթադրել, թե նորակոչիկների թիվը ավելի քան կիսով չափ կկրճատվի միայն 18-20 տարի հետո, իսկ մինչ այդ ինչ-որ բան կմտածենք։ Աղետը մեզ կպատահի շատ ավելի շուտ, եթե այսուհետեւ էլ գլուխներս թաքցնենք ավազի մեջ եւ զբաղվենք ինքնախաբեությամբ։ Արդեն 5-7 տարի հետո, եթե ոչ ավելի շուտ, կտրուկ կնվազի նորակոչիկների, գիտնականների, ձեռնարկատերերի թիվը։ Բանն այն է, որ 90-ական թվականների սկզբներին Հայաստանից արտագաղթած հարյուր հազարավոր անձանց մեջ շատ էին պատանիներն ու դեռահասները։ Գաղտնիք չէ, որ մարդիկ ավելի հաճախ հետները տանում էին հենց տղաներին։

Ապագային չխոսելով, պատմությունն արդեն բարձր գնահատական է տվել մեր ժամանակակցին, մեր զորավարներին, որոնք մարտունակ բանակ ստեղծեցին անհավատալիորեն ծանր պայմաններում։ Բայց բանակը նախ եւ առաջ անձնակազմն է, զինվորները։ Եվ մի բան է զորակոչ կազմակերպել 40 հազար երիտասարդներից, այլ բան՝ 18 հազարից, այն էլ վերջին ցուցանիշի նվազման միտումների պայմաններում։ Այնպես որ, արդեն եկել է այն ժամանակը, երբ մեր հայրենակիցների զանգվածային արտահոսքը քանակից որակի անցնելու փիլիսոփայական օրենքի համաձայն սոցիալական ու կառուցվածքային փոփոխություններ է առաջացնում հասարակության մեջ։ Ըստ որում, խոսքը միայն զինվորների մասին չէ։ Ես պարզապես շեշտը դրեցի մեր ժամանակների գլխավոր գերակայության վրա։ Բայց այսօր պակաս առաջնային չեն գիտությունը, մշակույթը, ձեռնարկչությունը, այսինքն՝ տնտեսությունը։ Այս ամենը եւ շատ այլ բաներ անհնար է պատկերացնել առանց երիտասարդության։ Մինչդեռ մենք ականատես ենք լինում երիտասարդության մեխանիկական արտահոսքի հետեւանքով ազգի ծերացմանը։ Երեւի չկա ավելի տխուր փոխակերպում, քան ամայացած դպրոցում ծերանոցի հարկադիր ստեղծումը։ Հայաստանի ժողովրդագրական կշեռքի վրա հին ու խունացած թեւերը ակնհայտորեն գերակշռում են թարմ եւ ամուր թեւերի նկատմամբ։ Եվ դա պատահական չէ։ Չէ որ հայրենիքը լքած գրեթե մեկ միլիոն (1994 թ. հանրապետության այն ժամանակվա նախագահը հրապարակեց մոտ կես միլիոն մարդու վերաբերող տվյալներ, բայց դրանից հետո բնակչության արտահոսքը շարունակվել է ոչ պակաս ուժով) մարդկանց մոտավորապես 80 տոկոսը կազմում են երեխաները եւ վերարտադրողական տարիքի չափահասները։ Մնում են տատիկներն ու պապիկները, նախատատերն ու նախապապերը, որոնց անվանում են տների պահակներ, որտեղ այլեւս մանկան ճիչ չի լսվում։ Կտրուկ ավելացել է աղջիկների, այսինքն՝ հարսնացուների թիվը։ Ավելի ճիշտ, կտրուկ նվազել է պատանիների, այսինքն՝ փեսացուների թիվը։ Եվ այստեղ պատճառը բնավ էլ այն չէ, որ փեսացուները ծառայում են բանակում։ Պատանիները միշտ էլ ծառայել են։ Ասենք, զորակոչիկների ու զինվորների տարիքն էլ բնավ «փեսացուական» չէ։ Ինչպես արդեն ասվեց, մեծ մասամբ տանում են տղաներին։ Նաեւ աճում է հիվանդության պատճառով բանակից ազատվածների թիվը։ Ի դեպ, տարածված պատճառներից մեկը պատանիների եւ նույնիսկ դեռահասների ալկոհոլամոլության եւ ծխախոտամոլության հետեւանքների հետ կապված ախտորոշումներն են։ Այդ երեւույթների դեմ պետական մակարդակով վաղուց համակարգված պայքար չի մղվում։ Բայց դա արդեն ուրիշ թեմա է։ Այս ամենի մասին լռելը կնշանակեր անչափ ուրախացնել թշնամուն, որը նույնիսկ չափազանց լավ ծանոթ է մեր իրավիճակին եւ կանոնավորապես տվյալներ է տպագրում, թե որքան մարդ է մնացել Ստեփանակերտում կամ Երեւանում։ Լռում ենք, ուրեմն որեւէ միջոց չենք ձեռնարկում։ Այնպես որ, այստեղ նրանք ուրախանալու բան ունեն։

Նոսրանում են նաեւ դժբախտ փախստականների շարքերը, որոնք հարազատ հայրենիքում հայտնվել են վտարյալի վիճակում։ Նրանք ցրված են ամբողջ Հայաստանում։ Կուտակված են Երեւանում, Արարատի մարզում, մեծ մասամբ՝ նախկին Մասիսի եւ Կրասնոսելսկի շրջաններում։ Գերակշիռ մասն արդեն մեկնել է Ռուսաստան, մի մասն էլ՝ հեռավոր արտասահման։ Դժվար է վերապատմել թափվեցի փախստականների հետ ունեցածս զրույցները։ Մեզանից շատերը այդպես էլ չեն գիտակցել այդ մարդկանց վերապրած ահավոր վիշտը, ինչպես նաեւ չեն ըմբռնել, թե ինչպիսի դժվար մարդկանց հետ գործ ունեն։ Չէ որ նրանք մեկնում են ոչ այնքան հացի ու գործի, որքան իրենց հանդեպ եղած անհարգալից վերաբերմունքի պատճառով, երբ շփոթվում են մեղքն ու դժբախտությունը։ Նրանք վերապրում են հետպատերազմյան տարիների հայրենադարձների ողբերգական ճակատագիրը, որոնք ստացել էին «ախպարներ» խարանիչ մականունը։ Մեր հասարակությունը գիտի՞ արդյոք, թե Ադրբեջանում ինչպիսի հեգնական ծաղրով են գրում Հայաստանում թափվեցի փախստականների կյանքի մասին։ Իսկ մենք, երեւի վախենալով աղբը տնից դուրս բերել, լռում ենք։ Փախստականներից շատերը քարավաններով լքում են հայրենիքը նաեւ այն պատճառով, որ ուզում են իրենց զավակներին զերծ պահել նվաստացումներից։ Եվս մեկ բան. միամտություն է փախստականների նվաստացման առնչությամբ ավանդաբար բոլոր մահացու մեղքերը վերագրել իշխանություններին։ Խոսել որեւէ քաղաքացու, հատկապես քաղաքացիական իրավունքներից զուրկ մեկի հետ եւ կհամոզվես, որ հասարակության որոշ մասի մեջ մի վտանգավոր մանրէ է նստած։ Մեզ օդի պես հարկավոր է Վերադարձի օրենք, որի համաձայն Հայաստանը պետք է համարվի ամեն մի հայի հայրենիքը, ով էլ նա լինի եւ որտեղ էլ բնակվի։

Այլեւս չբերենք օրինակներ, որոնք լուսաբանում են արտագաղթի հիրավի իններորդ ալիքի պատճառով հասարակության մեջ տեղի ունեցող սոցիալական փոփոխությունները։ Չպախարակենք նրանց, ովքեր մեկնել են դժնդակ տարիներին, վախենալով (կամ փրկվելով) ռազմաճակատում զոհվելուց, թիկունքում ցրտի ու քաղցի մատնվելուց։ Ամեն ոք ունի իր պատճառը։ Եվ սեփական ճակատագրի համար յուրաքանչյուրը պատասխանատու է Աստծո առաջ։ Ասենք ոչ ոք չեղյալ չի հայտարարել աստվածաշնչյան «Մի՛ դատիր, որ չդատվես» սկզբունքը։ Խոսենք հայրենիքի ներկա օրվա, ավելի ճիշտ, վաղվա օրվա մասին, մանավանդ նկատի ունենալով, որ մեր հայրենակիցների արտահոսքի միտումը չի դադարում։ Ամերիկյան դեսպանատան մոտ հերթը չի նվազում։ ՕՎԻՐ-ի գեղեցիկ շենքի միջանցքներում ներկայումս պակաս թվով մարդիկ չեն հավաքվում, քան այն պատերազմական տարիներին։ Եվ կուզենայի հարգարժան ընթերցողի հետ մեկտեղ մուտք գործել օտարերկրյա որոշ պետությունների դեսպանատների եւ ՕՎԻՐ-ի հերթերի մեջ։

Որպես տեղեկանք նշեմ, որ դեսպանատների մոտ որպես կանոն խռնվում են այն անձինք, որոնք մեկնում են հարազատների ու մերձավորների հրավերով կամ բուժման նպատակով, ինչպես նաեւ զբոսաշրջիկները, գործուղվածները, գործարարները, մի խոսքով նրանք, ովքեր, թվում է, բնավ մտադիր չեն փոխել բնակության վայրը։ Գուցե այդ պատճառով գրեթե ամեն ոք իր պարտքն է համարում ընդգծել այն միտքը, թե «ընդամենը հյուր է գնում», «ուզում է գրկել եղբորը (կամ քրոջը), մի քիչ հյուրընկալվել եւ վերադառնալ», «կարոտել է զավակներին»։ Եվ այս ամենն արվում է ըստ օրենքի։ Դա նրանց իրավունքն է, որը «մարդու իրավունքներ» հասկացության բաղկացուցիչ մասն է. կարելի է գնալ ուր ասես եւ կարող է գնալ ով ասես։

Միայն թե տուն են վերադառնում ոչ բոլորը։ Ոմանք մնում են այնտեղ, ինչպես ասում են, բոլոր հնարավոր եւ անհնար միջոցներով, ուրիշներն էլ, քաղաքական, կրոնական եւ այլ հալածանքների համար հայրենիքից գանգատվելով՝ ապաստան են ստանում։ Եվ այդ ժամանակ սկսում է գործել օրենքը, մասնավորապես հելսինկյան համաձայնագրերի «երրորդ զամբյուղը», որը վերաբերում է ընտանիքների վերամիավորմանը։ Նման մարդու մոտ կարող են մեկնել ոչ միայն զավակները եւ կինը։ ՕՎԻՐ-ում պահվում է «N BP-0110958» շարքային փաստաթուղթը։ Ոմն Ասլանյանց, ԱՄՆ-ում ապաստան ստանալով, անմիջապես ստացել է հետեւյալ ուղերձը. «Մոսկվայում ԱՄՆ-ի դեսպանությունը գտնում է, որ Ձեզ եւ Ձեր ընտանիքի ներքոհիշյալ անդամներին թույլատրված է ԱՄՆ մուտք գործել մշտական բնակության նպատակով...»։ Այնուհետեւ թվարկվում են նրա կնոջ, դստեր, երկու որդիների անունները։ Ի դեպ, ՕՎԻՐ-ը միակ պետական հաստատությունն է, որտեղ իրականացվում են մեկնողների (բացառությամբ Ռուսաստան եւ մերձավոր արտասահմանի այլ երկրներ) արձանագրումն ու հաշվառումը, գոնե ինչ-որ աշխատանք է կատարվում նրանց հետ, ովքեր մոլորված են, խաբված, չեն գիտակցում իրենց արարքը։ Հիմնահարցն ուսումնասիրում են միայն արտագաղթի մասնագետ որոշ գիտնականներ, ինչպես նաեւ Հայաստանում գործող ՄԱԿ-ի հատուկ գրասենյակը։ Ծանոթանալով փաստաթղթերի կույտին, շոշափելիորեն զգում ես, թե ինչպես [illegible] անցնում է Հայաստանից օտարություն գնացող անվերջանալի քարավանը, որի յուրաքանչյուր տողանում մի ամբողջ ընտանիք է՝ երեխաների խմբով։

Ասենք որեւէ հարգարժան մեծության դեսպանատնից ստացվում է փաստաթուղթը, հիրավի զարմանք առաջացնող նրբահյուս տեքստով. «Վկայելով մեր հարգանքը Հայաստանի Հանրապետության ՆԳՆ-ի հանդեպ, պատիվ ունենք հայտնելու, որ ներքոհիշյալ պարոնները հյուպատոսական ստուգում են անցել եւ նրանց թույլատրվում է մուտք գործել...» հարգարժան երկիր։ Արդ նշվում են անունները՝ մայրը, հայրը, երեք դուստրերը։ Վերջին երկու դուստրերը՝ Սաթենիկը եւ Սոֆիկը, ծնվել են միեւնույն 1997 թվականի սկզբին եւ վերջին։ Մեր փոքրիկ հայրենակցուհիները 21-րդ դար մուտք կգործեն ոչ այն է որպես փախստականներ, ոչ այն է որպես տարագիրներ։

Եվ այսպես, ամեն Աստծո օր։ Առանց բացառության։ Ամբողջ [illegible] մեկնում են Հայաստանում ծնված հայերը։ Մեկնում են, որպեսզի օտարության մեջ դառնան մայրեր, հայրեր, գիտնականներ, զինվորներ։ Հայրենիքում նրանց տեղը մնում է թափուր։ Ոչ ոք չի փոխարինի նրանց։ Հայտնի առածին հակառակ, նրանք անփոխարինելի եւ անկրկնելի են, ինչպես խաչքարերը։ Մեկնում են ապագա հայ բանաստեղծներն ու գրողները, որոնք երբեք չեն դառնա հայ բանաստեղծներ ու գրողներ։ Բայց ամենասարսափելին այն է, որ մեկնում են ապագա ռազմագետներն ու զորավարները, մեկնում են ուժն ու գեղեցկությունը։

Հազիվ թե որեւէ մեկը փոխարինի երիտասարդ գեղեցիկ զույգին՝ Լիլիթին եւ Արսենին։ Ինչպես կասեր իմաստունը, առանց նրանց ժողովուրդը թերի է։ Եվ դրաման տասնապատկվում է նրանով, որ նրանք հետները տարել են չորս զավակներին՝ 3, 5, 6 եւ 9 տարեկան։ Երեք տղա եւ մի աղջիկ։

Հայաստանի ՆԳՆ անձնագրերի եւ վիզաների վարչության պետ Ալվինա Զաքարյանի աշխատասենյակում հանդիպեցի եւս մեկ երիտասարդ զույգի։ Ամուսինն ազնվորեն խոստովանեց, որ պետություններից մեկի դեսպանատանը ինքը «գրին քարտ» է գնել եւ հիմա արտասահման է մեկնում կնոջ եւ երկու դուստրերի հետ։

Արդ մտածել, թե ինչպիսի նենգ անվանում են տվել օտար երկրի մուտքը թույլատրող այդ գայթակղիչ անցաթղթին. «գրին քարտ», այսինքն՝ կանաչ քարտ։ Դա հիշեցնում է փողոցի լուսակրի կանաչ գույնը։ Կանաչ ճանապարհ է բացվել նաեւ մեկ ուրիշ երիտասարդ զույգի առջեւ, որը հետը տարավ իր երեք որդիներին եւ երեք դուստրերին։

Տարբեր երկրների դեսպանատների եւ ՕՎԻՐ-ի առջեւ գոյացող երկար հերթերը, ճակատագրի հեգնանքով «Հաղթանակ» անունն ստացած կամրջի մոտ խռնվող եւ բնակարանների առք ու վաճառքի մասին խոսող խայտաբղետ ամբոխը միեւնույն շղթայի օղակներն են։ Եվ այդ հերթերի վրա աչք փակելը կնշանակեր հանցավոր ինքնախաբեությամբ զբաղվել։

Արտագաղթի չդադարող բուռն ալիքի պատճառը բազմաբարդ է։ Այն ընդգրկում է համատարած չքավորության հասցնող գործազրկությունը, հասարակության պառակտումը, որը հանգեցնում է միաժամանակ թե իշխանությունների եւ թե ընդդիմության հանդեպ անվստահության։ Պատճառներից են նաեւ չինովնիկների եւ մասնավոր անձանց բռնաշորթությունից ձեռնարկատիրոջ աշխատանքը զերծ պահող օրենքի ներգործուն մեխանիզմների բացակայությունը, հասարակության հոգեւոր բեւեռացումը, որը հանգեցնում է եւ արդեն հանգեցրել է ժողովրդի տրոհմանը, մի խումբ մեծահարուստների եւ բազմաթիվ չքավորների, ինչպես նաեւ ստեղծագործական միությունների, գիտությունների ակադեմիայի, մշակութային կազմակերպությունների, եկեղեցու ներուժի անօգտագործելիությունը, Արեւմուտքի կյանքի ու կենցաղի «հմայքներով» ոմանց, հատկապես երիտասարդների գայթակղվածությունը։

Հանուն արդարության պետք է խոստովանել, որ համանման եւ այլ պատճառներ կարելի է գտնել նախկին ԽՍՀՄ-ի գրեթե բոլոր միութենական հանրապետություններում, իհարկե, նկատի ունենալով յուրաքանչյուր երկրի, նրա ժողովրդի ու պատմության առանձնահատկությունները։ Կարծում ենք, ստեղծված իրավիճակում հարկ չկա զբաղվել մեր ազգային դժբախտության գլխավոր մեղավորի կամ մեղավորների որոնումներով։ Հանրապետությունից մեր հայրենակիցների արտահոսք է դիտվել անկախ Հայաստանի ծնունդից դեռ շատ առաջ։ Առանձնակի ազդակ դարձավ Հելսինկիի 1975 թ. եզրափակիչ ակտը։ Բայց սա ոչինչ է այն բանի համեմատությամբ, ինչ սկսեց տեղի ունենալ նախորդ վարչակարգի օրոք։ Կիսում եմ մեծարգո Պերճ Զեյթունցյանի խորին վրդովմունքը, որը վերջերս հեռուստատեսությամբ մեզ հիշեցրեց, թե ինչպես ոչ վաղ անցյալում նախկին ղեկավարներից մեկը ուղղակի հայտարարել էր, թե թո՛ղ գնան, ինչքան շատ գնան, այնքան լավ կլինի մնացողների համար. ավելի հեշտ կլինի նրանց կերակրել, իսկ մյուսները հետ այնտեղ՝ օտարության մեջ կհարստանան եւ կօգնեն մեզ։ Չմեկնաբանենք։ Ասենք միայն, որ նախորդ վարչակարգից մենք ստացել ենք պարզապես ահավոր ժառանգություն. դա արտագաղթի բուռն ալիքի փաստորեն անկասելի իներցիան է։ Այսօր հեռացողների մեծամասնությունը մեկնարկն սկսել է 2-3 տարի առաջ։ Ավա՜ղ, թվերը ոչ միայն չեն նվազում, այլեւ աճում են։ Ամենից շատ մեզ հենց դա է մտահո-

digitised by A.R.A.R.@

ԱԶԳ

գում։ Եվ ամենից շատ տագնապեցնում է այն, որ, ինչպես արդեն ասվեց, մեկնում է ոչ թե սոսկ մեծ ընտանիքի հայրը, այլ ձեռնարկատեր հայրը, գործարար հայրը։

Երեք որդիների մայրը պատրաստվում է ԱՄՆ մեկնել՝ այնտեղ չորրորդ թոռան (օտարության մեջ ծնված չորրորդ թոռն է, իսկ ընդհանուր առմամբ երեք որդիները մի քանի տարի առաջ տարել էին զրուցակցուհուս եւ 5 թոռների) ծննդյան առթիվ, որպեսզի «օգնի կրտսեր որդուն»։ «Ես որդիներիս չեմ արդարացնում, ասաց մայրը. նրանք խնդրում, աղերսում են, որպեսզի ես Երեւանում վաճառեմ տունս եւ մեկնեմ իրենց մոտ։ Բայց ես ավելի շուտ կմեռնեմ, քան կվաճառեմ մեր տունը։ Կմեկնեմ եւ կվերադառնամ։ Կօգնեմ փոքր հարսիս։ Մի բան կասեմ Ձեզ. իմ որդիներն աշխատող են, բայց այստեղ նրանք վերածվել էին նյարդերի կծիկների։ Նրանց տանջահար արեցին այդ ստուգող կողոպտիչները»։

Խոսքը հարկային ծառայության օպերատիվ եւ ֆինանսական բաժինների, կենսաթոշակային ֆոնդի, Երեւանի քաղաքապետարանի եւ առանձին շրջանների, տեղամասերի տարբեր ծառայությունների, հանրապետական, քաղաքային, շրջանային (տերմինաբանությունը գուցե հնացել է, բայց գլխավորն էությունն է) դատախազությունների, 6-րդ բաժնի, այսինքն ՕԲԽՍ-ի մասին է, որոնք ստուգում ու վերահսկում են տարբեր նախարարություններին ու գերատեսչություններին։ Նմանօրինակ ծառայությունների «հավաքորդները» գուցե ինձ ծաղրեն լոկ այն պատճառով, որ մեջբերել եմ ստուգող ու վերահսկող, ձեռնարկատերերի, քարը քարի վրա դնողների հոգիները հանող կազմակերպությունների այսքան հակիրճ ցանկ։ Բայց ես վերցրել եմ լոկ այն, ինչն ընկած է մակերեւույթին։ Ըստ էության ինձ հուզում եւ հետաքրքրում է բուն խնդիրը, միտումը։ Հենց այդ պատճառով այցելեցի հանրապետության գլխավոր դատախազ Աղվան Հովսեփյանին։ Շարադրեցի իմ այցի նպատակն ու իմաստը։ Դատախազն ասաց, որ այդ խնդիրը մեզ է հասել դեռ սոցիալիզմի խորքերից։ Առաջարկեց, որ իրեն ներկայացնեմ կոնկրետ տվյալներ՝ կոնկրետ անուններով, բողոքներով եւ այլն։ Հասկանում եմ, դատախազին փաստեր են հարկավոր։ Բայց փաստ է նաեւ, որ ընտանյոք մեկընդմիշտ օտարություն մեկնող մարդը չի համաձայնի հանգամանորեն պատմել, թե իր հետ ինչ է պատահել։ Ես նրան նույնպես հասկանում եմ։ Վախենում է, որ նոր գլխացավանքի մեջ կընկնի։ Ասենք իմ խնդիրը չէ գտնել եւ ջրի երես հանել չափից ավելի փութեռանդ ստուգողներին, որոնք ըստ էության զբաղվում են շորթումներով։ Այստեղ հարկավոր չէ սովորական օրենք. օրենքներ առանց այդ էլ շատ ունենք։ Այստեղ հարկավոր է գործող բացառիկ ազդու օրենք։

Մեզ պետք է անկեղծորեն հուզի այլ բան՝ ճակատագրականության եւ անելանելիության զգացումը, որը թերեւս կարելի է անվանել դատապարտվածության զգացում։ Իբր ոչ մի տեղ չես փախչի այդ տխուր իրողություններից։ Նման մտքերն ինքնին ինձ հանցավոր են թվում։ Չինովնիկներից մեկի հետ զրուցելիս ինքնագոհ լավատեսության նոտաներ հնչեցին, թե իբր որոշ տվյալների համաձայն ոմանք արդեն վերադառնում են։ Համաձայն եմ, ոմանք։ Եվ նրանց մեջ քիչ չեն այնպիսիները, ում ԱՄՆ-ի իշխանությունները երկրից արտաքսել են համապատասխան ժամկետով բանտարկվելուց հետո։

Մեր առջեւ ծառացած է անչափ բարդ խնդիր, որը մենք պարզապես դատապարտված ենք լուծելու ամենասեղմ ժամկետներում։ Դա շատ նման է վերջին պատերազմին, երբ մենք դատապարտված էինք հաղթանակի, քանզի այլընտրանք չունեինք։ Եվ խնդիրը պետք է լուծենք հայրենիքում մնացած ամբողջ ժողովրդի ուժերով։ Այսօր մեր մտավորականությունը պարզապես պետք է ուրիշ խնդիր ունենա։ Պետության ղեկավարը բոլոր կարեւորագույն պետական խնդիրների շարքում այսօր պարզապես չի կարող ունենալ ավելի կարեւոր եւ առաջնային խնդիր, քան անկասելի արտագաղթը։ Այո, մենք այնուամենայնիվ դեռ քիչ չենք։ Կան ավելի փոքր երկրներ, կան նաեւ թզուկ պետություններ։ Բայց, կրկնում եմ, խոսքը ժողովրդագրական ցուցանիշների հետագա նվազման միտումի մասին է։ Խոսքն այն մասին է, որ նույնիսկ չնչին բնակչություն ունեցող ամենափոքր երկրում պահպանվում է տարիքային համամասնությունը, ինչն այլեւս չես ասի մեր մասին։

Որքան էլ վիճելի լինեն թվերը, շարունակվող արտագաղթը նույնիսկ դրա կիսով չափ կրճատման դեպքում կարելի է համեմատել առատ արյունահոսության հետ։ Բնությունը մարդու օրգանիզմի համար «սահմանել է» 5 լիտր արյուն։ Եվ արյունահոսությունից մարդը մահանում է այն ժամանակ, երբ վերջին կաթիլը դուրս է գալիս օրգանիզմից։ Տարբեր երկրներ արդեն մշտական բնակության մեկնած բնակչության թվակազմը մեզ պարտավորեցնում է խորհել անհապաղ կանխատեսման մասին։ Եվ այստեղ ոչ մի կերպ չես գնա առանց հստակորեն մշակված, երկարաժամկետ, համապետական ծրագրի, որն ինչ-որ բանով հիշեցնում է վերակենդանացման ծառայությունը։

Չի կարելի թույլ տալ, որ մեր ժողովրդի ճակատագիրը տնօրինեն ինչ-որ կասկածելի ու ցինիկ վիճակախաղեր, ինչպիսին են «գրին քարտը» կամ հելսինկյան համաձայնագրերի առանձին սկզբունքների չարաշահումը, ձեռնարկատերերին պաշտպանող օրենքների բացակայությունը, տառապյալ հայրենակիցների հանդեպ չինովնիկների անտարբերությունը, բազմազավակ ընտանիքների համար նվազագույնի հասցված խթանիչ արտոնությունները, իրական վիժումների անզուսպ աճը, երիտասարդության ակտիվ գայթակղումը օտար երկրներով, ուղեղների արտահոսքի խնդրի հետ կապված քաղցության եւ հակաքաղցության խոպա բացակայությունը։ Թերեւս, այսքանը բավական է։ Հիմա կարեւոր չեն այն մանրամասնությունները, որոնք կարող են ուշադրությունը շեղել ազգային միտված ռազմավարական գաղափարից։

Մենք չենք կարող մեր անգործությունն արդարացնել ժողովրդավարություն եւ առաջադիմություն խաղալով։ Իմաստունը հստակորեն նշել է. «Բոլոր առաջընթացները հետադիմական են, եթե կործանվում է մարդը»։

Հասկանում եմ, պետք է շատ միամիտ լինենք, որպեսզի կարծենք, թե ամեն տեսակ քարոզներով ու հորդորներով կամ նույնիսկ վերադարձի եւ երկքաղաքացիության օրենքներով հնարավոր է անմիջապես հետ վերադարձնել փոքրիկ Սոֆիկին եւ Սաթենիկին։ Բայց հանցագործության է համարժեք լռությունը, երբ տեսնում ենք, թե ինչպես օրեցօր դատարկվում են Երեւանի շենքերը, մարում գյուղերի եւ ավանների օջախները։

Հայրենիքի ազատագրման պայքարում դադարեցին բաբախել վեց հազար բոցաշունչ սրտեր, եւ նրանցից յուրաքանչյուրի համար այսօր ղողանջում են մեր եկեղեցիների զանգերը։ Վեց հազար։ Այդպիսին է մեր ժողովրդի սխրանքի գինն ու չափը։ Իսկ հիմա, երբ ամեն ամիս հայրենիքը լքում է հենց 6000 մարդ, մենք ահազանգ չենք հնչեցնում։ Զանգերը չեն ղողանջում նրանցից յուրաքանչյուրի համար, թեեւ մարդիկ մեկնում են առհավետ։

Ինձ շատ սրտամոտ է աստվածաշնչյան անառակ որդու պատմությունը, որը տուն է վերադառնում եւ ստանում հոր ներումը։ Բայց մեր անառակ որդիներին վերադարձնելու համար մենք պարտավոր ենք օտարությունից զերծ պահել նրանց, ովքեր դեռեւս տանն են՝ հայրենի հողում։ Այլ ճանապարհ չկա մեզ համար։ Վաղն ուշ կլինի։ Քանզի, ինչպես քարագրել է հիասքանչ Սիլվան, վանքերը դեռ քայլում են։ Այստեղ ամբողջ հարցն այն է, թե դրանք ուր են ուղեւորվում։

Պարգեւ արք. Մարտիրոսյան. «Ազգովին ապաշխարենք»

Շատերիս հայոց հոգեւորականն առաջին հերթին պատկերացվել է նախ եւ առաջ խոհուն, հանդարտաբարո։ Գոնե ինձ համար միշտ այդպես է եղել։ Եվ ահա, իսկապես նորություն էր Արցախի թեմի առաջնորդ Պարգեւ արք. Մարտիրոսյանի կերպարը։ Արդեն 1989, 1990 թվականներից Արցախում սկսեցին հաճախ արտասանել թեմի առաջնորդի անունը։ Ու սկսեց ձեւավորվել մի կերպար, որի մեկ ձեռքում խաչ է, մյուսում՝ սուր։

– Մենք Արցախում արեցինք այն, ինչ անհրաժեշտ գտանք անելու մեր ժողովրդի փրկության համար,- մեր զրույցի ժամանակ ասաց Պարգեւ սրբազանը։ -Այո, մենք ժողովրդին ի զեն կոչ արեցինք, ի զեն՝ հայրենիքը պաշտպանելու, հավատքը պաշտպանելու, սրբություններն անվտանգ պահելու, հարազատների կյանքը փրկելու համար։ Սա մեր բոլորիս սրբազան պարտականությունն էր։ Մենք ուրիշ ճանապարհ չունեինք։ Նրանք զենքով հարձակվել էին մեր ժողովրդի վրա, մեր ժողովուրդը ստիպված էր զենքով պատասխան տալ։ Մենք շատ հստակ, հանդարտ գիտակցում էինք մեր անելիքները, եւ հանգիստ ու հստակ որոշումներ էինք կայացնում։

1989 թ. մարտ ամսից Հայ առաքելական եկեղեցու հոգեւոր խորհուրդը եւ Ամենայն հայոց կաթողիկոս Վազգեն Առաջինը Պարգեւ եպիսկոպոսին վստահում են Արցախի թեմի հովվությունը։ Բարդ ժամանակներ էին։ Բայց դրությունն ավելի բարդացավ, երբ շրջափակումն սկսվեց, անձնագրային ռեժիմը գործեց. Վոլսկուց հետո Պոլյանիչկոյի ու ադրբեջանական ՄՀՕՋ-ի ասպատակումներն սկսվեցին։ Իսկ այնուհետեւ պատերազմը։ Բարդ խնդիրների առաջ էին կանգնած ոչ միայն անկախ պետություն հռչակած Արցախի քաղաքական գործիչները, այլեւ տեղի հոգեւոր հովիվը։ Գրեթե 70 տարի հայոց աշխարհի այս երկրամասում քրիստոնեական հավատի դեմ ավերիչ մի արշավանք էր սկսվել ոչ միայն Բաքվի, այլեւ մոսկովյան կայսրության կենտրոնատեղիի կողմից։ Չէր գործում հայկական եւ ոչ մի եկեղեցի։ Հայոց հողում ապրող հայ մարդուն ոչ թե հավատափոխել էին, այլ փորձել էին դարձնել անհավատ՝ գոցելով Աստծո դռները։ Թեմի առաջնորդ նշանակված 35-ամյա Պարգեւ սրբազանն անչափ շատ անելիքներ ուներ։ Պետք էր պայքարել երկու ճակատով՝ ներսի ու դրսի չար ուժերի դեմ։

Հեռուստատեսությամբ հաճախ են ցուցադրում մեր ազգային նորօրյա ամենակարեւոր իրադարձություններից՝ Շուշիի ազատագրումը։ Բազմիցս տեսել ենք նաեւ Պարգեւ սրբազանին՝ Շուշիում, ազատագրված հայոց հողում։ Ու ամեն անգամ Շուշիի Ամենափրկիչ (Ղազանչեցոց) եկեղեցին է երեւում որպես հայոց, հայկականի խորհրդանիշ։ Ցուցադրվող կադրերը հուշում են, որ այստեղ դեռ մարտեր են մղվում, դեռ վառոդի ծուխ կա։ Բայց ազատագրված է եկեղեցին, հայոց երկրի այս մասը։

- Ամեն օր, ամեն ժամ ռումբերի պայթյունների տակ էինք ապրում, բայց երազում էինք, որ մտնենք ազատագրված Շուշի,- հիշում է սրբազանը։ -Ու եկավ այդ օրը։ Շատ լավ եմ հիշում։ Առավոտյան ժամը 8.40 արդեն Շուշիում էինք։ Մեր մեքենայում ներքին գործոց նախարար Արմեն Իսագուլյանն էր, ԼՂՀ Ազգային ժողովի այսօրվա նախագահ Օլեգ Եսայանը, Կարեն սարկավագ Ամրեսյանը, ես։ Զորի Բալայանն արդեն այնտեղ էր։ Քաղաքի 70-80 տոկոսն արդեն ազատագրված էր։ Վերեւի մասում դեռեւս կրակոցները շարունակվում էին, բայց կենտրոնը, եկեղեցին ազատագրված էին։

- Վախի զգացում չկա՞ր,- հարցրեցի։

Հարցս եթե չասեմ միամիտ, գոնե ծիծաղելի թվաց սրբազանին։ Մարդիկ օրեր, ամիսներ, տարիներ շարունակ ռումբերի, ականների պայթյունների տակ են ապրել։ Ի՞նչ վախի մասին կարող էր խոսք լինել։

Ասելու, խոսելու շատ բան կա։ Անչափ շատ բան է անցել Պարգեւ արք. Մարտիրոսյանի աչքերի առջեւով։ Ափսոս, որ օրագիր չի պահել, գրի չեն առնվել ամեն օրվա իրադարձությունները։

...Բայց այս անգամ մեր հանդիպման առիթը պատմությունը վերհիշելը չէր, որքան էլ դա կարեւոր լինի։ Հոկտեմբերի 26-ին հայտնի կդառնան Հայ առաքելական եկեղեցու 48 սրբազաններից նրանց անունները, ովքեր իրենց թեկնածությունը կառաջադրեն հայոց հովվապետի պաշտոնի համար։ Առաջադրվածների մեջ հավանաբար կլինի նաեւ

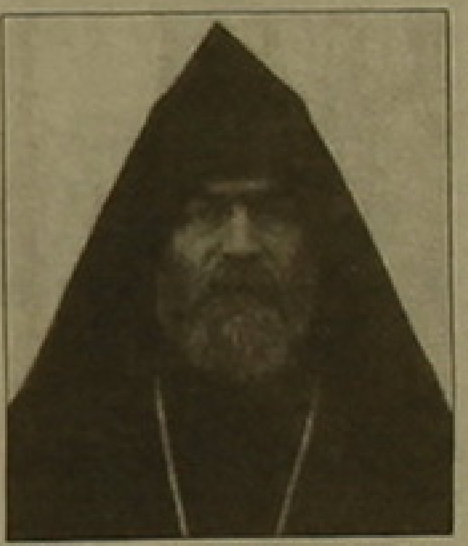

Պարգեւ արք. Մարտիրոսյանը։ Հայ ժողովրդի համար անչափ կարեւոր մի իրադարձություն է սպասվում հոկտեմբերի 26-31-ը։ Սա զուտ հոգեւորական դասի խնդիր չէ, համազգային հարց է, քանզի մեր ազգի հոգեւոր առաջնորդն է ընտրվելու։ Բնական է, որ բոլորն էլ՝ եւ հոգեւորական տարբեր պաշտոններ զբաղեցնողները, եւ իշխանավորները, եւ ողջ ժողովուրդը մտահոգված են մոտեցող ընտրություններով։ Պարգեւ սրբազանը տագնապեցնող որեւէ բան չի նկատում առ այսօր։ «Ամեն ինչ բնական է, ամեն ինչ նորմալ», ասում է նա։

- Մենք մի քանի տարի առաջ կրկին ընտրություն էինք կատարում։ Այդ ընտրությունները միանշանակ չընդունվեցին։ Ինչպե՞ս է գնահատում անցած ընտրությունները Պարգեւ սրբազանը։

- Կարող եմ շիտակն ասել, որ ժողովրդի մի մեծ հատվածը եւ մեծ թվով հոգեւորականներ մի քիչ դժգոհ էին այն իմաստով, որ իշխանությունները չափից ավելի միջամտեցին այդ ընտրություններին։ Դա գաղտնիք չէ, ակնհայտ էր այդ միջամտությունը։

- Իսկ Դուք հավատո՞ւմ եք, սրբազան, որ այս անգամ իշխանությունների միջամտությունը չի լինելու։ Մեզ՝ աշխարհական մարդկանց համար գոնե բացահայտ միջամտության նշաններ դեռեւս չկան։

- Համաձայն եմ։ Այո, բացահայտ միջամտության նշաններ չկան։ Ասեմ ավելին, ոչ մի բան չի նկատվում։ Դե, ժամանակը կգա, ամեն ինչ առավել պարզորոշ կնկատվի։ Իսկ թե կոնկրետ, ովքեր են լինելու թեկնածուների թվում, պարզ կլինի հոկտեմբերի 26-ին։ Այսպես ասենք, նա ով հասել է եպիսկոպոսի, արքեպիսկոպոսի, պատրիարքի աստիճանի, ով թեմ է ղեկավարում, նա պետք է իր մեջ ուժ գտնի նաեւ բոլոր թեմերը ղեկավարելու համար, այսինքն լինի ողջ ժողովրդի հոգեւոր առաջնորդը, հովվապետը։

Մոտենում է նաեւ 2001 թ.՝ հայ ժողովրդի համար բախտորոշ մի ժամանակ, երբ պետք է տոնենք Հայաստանում քրիստոնեությունը պետական կրոն հռչակելու 1700-ամյակը։ Պարգեւ սրբազանն այն կարծիքին է, որ այս ուղղությամբ զգալի աշխատանքներ կատարվել են, թեեւ ավելին անելու անհրաժեշտություն կա։ Եկեղեցիներ են կառուցվել, հոգեւոր գրականության բազմաթիվ հատորներ են տպագրվել, քարոզչական մեծ աշխատանք է կատարվել։ Այնուամենայնիվ, ավելին անելու անհրաժեշտությունը կա, որովհետեւ ոչ մեկի համար գաղտնիք չէ, որ այսօր Հայաստանի տարածքում աղանդավորական շարժումը զգալի ծավալներ է ձեռք բերել։

- Եթե հոգեւոր տեսանկյունից դիտենք այս երեւույթը,- ասաց սրբազանը,- ապա կարելի է գնահատել հետեւյալ կերպ. երբ որեւէ երկրում, որեւէ տարածաշրջանում սկսում են շատանալ աղանդավորները, նշանակում է, որ մութ, խավար ուժերն ակտիվացել են, ակտիվ պատերազմ են սկսել։ Մենք ազգովին, համայն ուժերով՝ եկեղեցի, մտավորականություն, ժողովուրդ, իշխանավորներ, բանակ, մեծ ու մանուկ, բոլորս միասին պետք է ճակատ ստեղծենք, որովհետեւ աղանդների դեմ պատնեշ դնելը միայն եկեղեցականի խնդիրը չէ։ Եկեղեցականների ուժը չի ների այդ չար ուժերին միայնակ դիմակայելու համար։ Պատմությունը մեզ ուսուցանում է, որ այդպիսի ուժերի դեմ պայքարելը եղել է միասնական ջանքերով՝ թագավորով, բանակով, եկեղեցով, ողջ ժողովրդով։ Ծանր խնդիր է։ Բայց պետք է հասկանալի լինի մի պարզ ճշմարտություն. աղանդավորությունը սպառնում է ոչ միայն ժողովրդին շեղել ճշմարիտ հավատքի ճանապարհից, այլեւ խարխլել մեր պետության անվտանգությունը։ Սա է ամենագլխավորը։ Իսկ ահա, տեսեք, թե ինչ տիպի դժվարություն կա նաեւ։ Եթե Հայաստանի Հանրապետությունն իրեն հայտարարեր քրիստոնյա պետություն (իսկ Հայաստանը պաշտոնապես դա չի հայտարարել), ապա աղանդների դեմ պայքարն առավել արդյունավետ կլիներ, թեեւ մենք պատրաստվում ենք նշելու քրիստոնեությունը որպես Հայաստանի պետական կրոն հռչակելու 1700-ամյակը։ Տակավին այսպիսի հայտարարություն չի եղել, մեր Սահմանադրության մեջ դա չի նշվել։ Հույս ունեմ, որ այսօր չէ, վաղը Հայաստանի Հանրապետությունն իրեն կհայտարարի որպես քրիստոնեական կամ քրիստոնեական-ժողովրդավարական պետություն...

...Մոտենում է 2000 թվականը՝ մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսի ծննդյան 2000-րդ տարին, մոտենում է 2001 թվականը՝ Հայաստանում քրիստոնեությունը պետական կրոն հռչակելու 1700-ամյակը... Տոներ, տարեդարձներ, որոնց նախապատրաստությունը լիարժեք կլիներ, եթե մենք ազգովին ապաշխարեինք, ինքնամաքրվեինք։ Եվ եթե կարողանայինք նաեւ մեր պետությունը քրիստոնեական պետություն հռչակել, սքանչելի բան կլիներ, կարծում է Պարգեւ արք. Մարտիրոսյանը, նա, ում անունը գուցե տեսնենք հայոց հովվապետի թեկնածուների ցուցակում։

ՍԵՐԳԵՅ ԳԱԼՈՅԱՆ

digitised by A.R.A.R.@

ԱԶԳ

Մշակույթ

Երբ սիրելիները չեն մոռացվում

Ստալինյան բռնատեսության տարիներին (եւ դրանից հետո) Կրեմլի պատերի ներսում քաղաքական գործիչների փոխհարաբերությունների, նիստուկացի, «արգելված շատ փաստերի» մասին տասնյակ գրքեր եմ կարդացել:

Փաստագրական այս տիպի գրականությունը «վերջերս հարստացավ **Նամի Միկոյանի «Սիրով եւ թախիծով»** գրքով, որը լույս է ընծայել Մոսկվայի «Տերրա» հրատարակչությունը:

Նամին բախտ է ունեցել ապրել Աջարիայի Կոմկուսի մարզկոմի առաջին քարտուղար Արտեմ Գեւորկովի (որի դուստրն է), իր հորաքրոջ ամուսնու՝ Հայաստանի կենտկոմի առաջին քարտուղար Գրիգոր Հարությունյանի, եւ իր սկեսրայր, ԽՄԿԿ կենտկոմի քաղբյուրոյի անդամ, հետագայում ԽՍՀՄ Գերագույն խորհրդի նախագահ Անաստաս Միկոյանի հարկի տակ: Այս երեք բարձրաստիճան ընտանիքներում Նամին հնարավորություն է ունեցել վաղ մանկությունից տեսնել, զգալ, մանրակրկիտ ուսումնասիրել ոչ միայն իր հարազատների, այլեւ նրանց առնչվող քաղաքական շատ գործիչների առօրյան, կենցաղը, բնավորությունը, դրական ու բացասական կողմերը, «ամենագաղտնի» փոխհարաբերությունները, որոնք էլ դարձել են նրա վավերագրական գրքի առանցքը, ոգին:

Գիրքը գրված է բավական պատկերավոր լեզվով, խոր ու օբյեկտիվ վերլուծություններով, համարձակ մեկնաբանություններով: Ընթերցողը մտովի վերապրում է այն բոլոր իրադարձությունները, որոնց ականատեսը, նաեւ անձերից մեկն ինքը՝ հեղինակն է: Աշխատելով ՀՀԳ-ի թղթակից Մոսկվայում, «Սովետական մուզիկայի» խմբագրությունում, լենինյան մրցանակների կոմիտեում երաժշտության գծով խորհրդական Նամի Միկոյանը բազմաթիվ հանդիպումներ է ունեցել նաեւ արվեստի ու գրականության անվանի մարդկանց հետ, որոնցից յուրաքանչյուրը բնորոշ գծերով ու պատշաճ ձեւով է կերպարանավորված գրքում: Թարմ ու հավաստի փաստերով են բացահայտված Ստալինի բարդ ու հակասական կերպարը, Բերիայի քստմնելի դեմքը, Ստալինի դստեր՝ Սվետլանայի ու Բերիայի կնոջ՝ Նինայի ուշացած անկեղծ խոստովանությունները:

Հեղինակն առանձին ջերմությամբ ու ակնածանքով է խոսում Արամ Խաչատրյանի, Դմիտրի Շոստակովիչի, Մ. Սարյանի, Հ. Բաղրամյանի, Կ. Ժուկովի, Կ. Սիմոնովի, Պ. Սեւակի, Ա. Բաբաջանյանի, կինոռեժիսոր Հ. Հովհաննիսյանի մասին: Այս անուններից յուրաքանչյուրն անջնջելի հետք է թողել Նամիի կյանքում, հարստացրել նրա կենսագրությունը: Առանց հուզմունքի չի կարելի կարդալ այն հատվածները, որոնք ներկայացնում են Հենրիկ Հովհաննիսյանի սրամիտ ու կենսախինդ բնավորությունը, որը չի լքում նրան նաեւ կյանքի վերջին օրերին:

Նամին երկար տարիներ ապրելով Գրիգոր Հարությունյանի տանը, սովորել է Պուշկինի անվան դպրոցում, ավարտել Կոմիտասի անվան կոնսերվատորիան, հոգու թելերով կապվել է Երեւանին, Հայաստանին, որը նա համարում է իր երկրորդ հայրենիքը: Նամին կոնկրետ փաստերով ու օբյեկտիվորեն ներկայացնում է Հարությունյանի 17-ամյա գործունեությունը Հայաստանում: Հարությունյանի եռանդուն ջանքերով է 1939 թ. Մոսկվայում անցկացվում հայ արվեստի եւ գրականության տասնօրյակը, մեծ շուքով նշվում «Սասունցի Դավթի» 1000-ամյակը: Հետաքրքիր է այն նամակի հրապարակումը, որով 1945 թ. նոյեմբերին Հարությունյանը Ստալինին խնդրում է Լեռնային Ղարաբաղի մարզը մտցնել խորհրդային Հայաստանի կազմի մեջ:

Հայաստանում ծավալված շինարարական աշխատանքների համար է, որ Ավ. Իսահակյանը Հարությունյանին անվանում է «Գրիգոր Շինարար»:

Նամին ցավով է նշում, որ Հարությունյանն էլ է զոհ գնում ստալինյան պաշտամունքին: Նրան ամեն տեսակ մեղադրանքներ էին տալիս, որ նա «հայերին չգիտի», որ նա կենտկոմի շենքի առաջ «լացող ուռենիներ է տնկել» եւ այլն:

Հարությունյանի դրական կերպարն ամբողջանում է Մարիետա Շահինյանի, Արամ Խաչատրյանի, Մարտիրոս Սարյանի, Սիլվա Կապուտիկյանի, Թամարա Դեմուրյանի սրտառուչ հիշողությունների մեջ: Ամուսնացած լինելով Անաստաս Միկոյանի որդու՝ Ալյոշայի հետ, Նամին, բնական է, գրքում ավելի մեծ տեղ է հատկացրել իր սկեսրայրի կյանքին ու գործին: Միկոյանի մասին շատերի հիշողություններում է գրվել, սակայն, համոզված եմ, որ Նամիի կարծիքն ու բնութագրումները ամենից հավաստի են ու անկեղծ:

Միկոյանի ընտանիքը Կրեմլում զբաղեցնում էր ութ սենյակ: Միկոյանն ուներ չորս հարս, տասը թոռ: Չնայած ծայրահեղ զբաղվածությանը, Միկոյանը բավական ժամանակ էր հատկացնում ընտանիքին, թոռներին, նրանց հետ մեկնում էր ծովափ՝ Պիցունդա կամ Ղրիմ: Միկոյանը խիստ ավանդապաշտ էր, չէր հանդուրժում ամուսնական դավաճանությունը, անհավատարմությունը: Նամին գրում է, որ երբ ամուսինը՝ Ալյոշան, բաժանվում է ու հեռանում ընտանիքից, Միկոյանը խիստ զայրանում է եւ ասում. «Ես նրան գեներալից կիջեցնեմ հրամանատարի աստիճանի եւ Սիբիր կուղարկեմ»: Եվ հարսին, երկու երեխայի հետ, Միկոյանը պահում է իր ընտանիքում, իսկ որդին հեռանում է տնից:

Միկոյանի ճակատագիրն էլ է անփառունակ վերջաբան ունենում: Նա, որ աշխատել էր «Իլյիչից մինչեւ Իլյիչ», 1965 թ. ազատվում է աշխատանքից եւ հետագա տարիները համարյա անց կացնում քաղաքական կյանքից հեռու, մենության մեջ:

Նամի Միկոյանին ես հանդիպեցի կոմպոզիտոր Էդուարդ Միրզոյանի տանը, ուր նա հյուրընկալվել էր մի քանի օրով:

Զրույցի ժամանակ Նամին ասաց, որ ամեն ինչ այժմ հուշ է դարձել, եւ ինքն ապրում է իր որդու՝ Ստասի եւ դստեր՝ Նինայի, թոռնիկների հետաքրքրություններով ու նրանց համար: Ըստ Նամիի խոստովանության՝ իր կյանքի համար բնաբան է ընտրել Ռուսթավելու խոսքերը. «Ինչ որ պահեցիր՝ քեզ կորած է, ինչ որ բաշխեցիր՝ քոնն է»: Գրքի վերջում Նամին իրեն երջանիկ է համարում իր հարուստ եւ ուսանելի կյանքի համար: Բաժանվելիս նա ինձ խնդրում է. «Եթե հնարավոր է՝ ինձ ուղարկիր Մասիսների պատկերը, ուզում եմ ամեն առավոտ նայել այդ լուսանկարին»:

Ես կատարում եմ նրա խնդրանքը եւ ուղարկում եմ Արարատի պատկերը՝ Արարատյան դաշտի, երկինք սլացած զույգ բարդիների ֆոնի վրա: Եվ ինձ ամեն առավոտ թվում է, թե նա Մոսկվայում հիացմունքով նայում է այդ նկարին ու կարոտում իր հոգում հավիտյան գրանցում ստացած Երեւանին:

ՍՈՒՐԵՆ ՄՈՒՐԱԴՅԱՆ

Ազգագրական երգի մի թովիչ երեկո

Հայ ազգագրական երգի հմայքը մշտապես ապրում է ունկնդիրների մեջ: Էջմիածին քաղաքում այն հատկապես սիրելի է դարձել մի շարք փառատոններում բարձրագույն պարգեւների եւ անվանի մասնագետների գնահատականին արժանացած երգիչ Գեւորգ Չաքմանյանի սրտառուչ կատարումներով: Քաղաքի Կոմիտասի անվան մշակույթի պալատը քանիերորդ անգամ ամբողջովին չի կարողանում ընդունել ազգագրական երգի բոլոր երկրպագուներին: Իսկ այս անգամ Գեւորգին էր միացել նաեւ սիրված երգչուհի Մանիկ Գրիգորյանը: Բուռն ծափողջյուններով ընդունվեցին վերջինիս կատարմամբ «Քելե, լաո», «Մերիկ, մերիկ», «Մուշ» եւ մյուս երգերը: Հանդիսատեսին զմայլեցին նաեւ մշակույթի տան «Տարոն» ազգագրական մանկական երգչախմբի կատարումները: Ուշագրավ էին հատկապես Արմանի, Մարիամի, Վերոնիկայի, Անիի եւ Ռոբերտի կատարումները: Ասենք, որ համույթը կազմավորվել է վերջերս, այն ղեկավարում է Գեւորգ Չաքմանյանը: Շնորհալի այս մանուկները վաղը փոխարինելու են երգչին եւ նրանց միջոցով ազգագրական երգը կդառնա առավել սիրելի: Գեւորգ Չաքմանյանը փառահեղ կատարեց նաեւ Սայաթ-Նովայի, Շերամի, Շիրինի, հայ մյուս գուսանների հանրահայտ երգերը: Հաճելի երեկոն անմոռաց պահեր պարգեւեց հարյուրավոր ունկնդիրների: Համերգին ներկա էր ու վերջում կազմակերպիչներին շնորհակալական խոսք ասաց իրանահայ բանաստեղծ եւ հայտնի բարերար Հովիկ Էդգարյանը:

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՏԵՐՏԵՐՅԱՆ
Էջմիածին

ԱՍՈՒԼԻՍ

Հայաստանի պետական կամերային նվագախումբն սկսում է նոր համերգաշրջանը

ԵՐԵՎԱՆ, 16 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ՆՈՅՅԱՆ ՏԱՊԱՆ: Հայաստանի պետական կամերային նվագախումբը 1999-2000 թթ. համերգաշրջանում Երեւանում կանցկացնի բացօթյա անվճար համերգներ, նաեւ բարեգործական համերգների կմեկնի Հայաստանի մարզեր: Այս մասին սեպտեմբերի 16-ի ասուլիսում, որը նվիրված էր նոր համերգաշրջանի սկսվելուն, հայտնեց նվագախմբի գեղարվեստական ղեկավար եւ գլխավոր դիրիժոր Արամ Ղարաբեկյանը:

Պրն Ղարաբեկյանը նշեց, որ համերգաշրջանի բացումը տեղի կունենա սեպտեմբերի 22-ին. համերգի ընթացքում կհնչեն Յ.Ս. Բախի, Է. Հայրապետյանի, Բ. Բրիտտենի, Բ. Մարտինուի ստեղծագործությունները: Հոկտեմբերի 2-ին եւ 3-ին ՀՀ-ում ՌԴ դեսպանատան համագործակցությամբ նվագախումբը կունենա միայն ռուս կոմպոզիտորների ստեղծագործություններով համալրված համերգ՝ նվիրված Ա. Պուշկինի 200-ամյակին: Դեկտեմբերի սկզբին Հայաստանում Ֆրանսիայի դեսպանատան հետ համատեղ կկազմակերպվի համերգ, որի ընթացքում կկատարվեն ֆրանսիացի կոմպոզիտորների գործերը: Նվագախմբի ղեկավարը նաեւ հայտնեց, որ կամերային նվագախմբի տարեդարձի օրը՝ ապրիլի 4-ին ունկնդրին կներկայացվեն նոր ստեղծագործություններ, «որոնք դեռ գրվում են»:

Հոկտեմբերի 19-27-ը կամերային նվագախումբը հյուրախաղերով հանդես կգա ԱՄՆ-ում, մայիսին՝ Արաբական Միացյալ էմիրություններում, Մոսկվայում, ծրագրվում են նաեւ հյուրախաղեր Հարավային Ամերիկայում եւ Ավստրալիայում: Իսկ նոյեմբերի 3-7-ը երկու բարեգործական համերգներ կլինեն Թբիլիսիում՝ կազմակերպված Վրաստանի կոմպոզիտորների միության հետ համատեղ:

Արամ Ղարաբեկյանը տեղեկացրեց, որ Չիկագոյի համալսարանի առաջարկությամբ 2 շաբաթով Հայաստան են ժամանելու համալսարանի փողային բաժնի երաժիշտները. նրանք եւ Երեւանի կամերային նվագախմբի երաժիշտները համատեղ կկազմեն ծրագիր, որով հանդես կգան Հայաստանում եւ ԱՄՆ-ում:

Դամբարաններից մեկում գտնվել է մի կին քրմուհի եւ զոհասեղան

ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության եւ ազգագրության ինստիտուտի Սիսիանի արշավախումբը վերջերս Սիսիանի արեւելյան հատվածում՝ Սյունի ամրոցի տարածքում պեղել է մի քանի դամբարան: Դամբարաններից մեկում կին է թաղված եղել, գտնվել է նաեւ զոհասեղան, որը թույլ է տալիս ենթադրել, որ այդ կինը քրմուհի է եղել: Արշավախումբը մեկ տարի առաջ հնագիտական պեղումներ էր կատարել Սիսիանի Զորաքարեր-Փործակայան-Զաքքար տարածքի դամբարանադաշտում, ինչպես նաեւ Սյունի ամրոցում:

Ըստ արշավախմբի ղեկավար Մանվել Ավետիսյանի, կատարված պեղումները նոր նյութեր են տալիս մ.թ.ա 17-16-րդ դարերի հնագույն պատմության աղբյուրագիտությանը, եւ այդ տիպի նյութ Հայաստանում մինչ այդ գրեթե պեղված չէր: «Փաստորեն, Սիսիան քաղաքի տարածքի մասույցները միջին բրոնզե դարից մինչեւ միջնադար շարունակաբար բնակեցված են եղել: Կարելի է ասել, որ Սյունիքն իր ընդերքում ոչ միայն Հայաստանի, այլեւ Անդրկովկասի համար պահում է պատմամշակութային շատ կարեւոր արժեքներ, եւ մեր նպատակն է աշխարհին ներկայացնել դրանք»,- նշեց պրն Ավետիսյանը:

ՆՏ

Վերնաշինարարները

Իրենց կյանքի ընթացքում չգնահատված արվեստագետների կենսագրությունները համադրելով՝ կարելի է եզրակացնել, որ նրանք երեւի զոռով են նպաստել իրենց ազգային (ու նաեւ համամարդկային) մշակույթի զարգացմանը: Դա վերաբերում է նաեւ ուշացումով գնահատվածներին եւ նրանց, ովքեր համարյա ի սկզբանե գնահատվել են, այլապես ինչո՞ւ այնքան տարածված պիտի լիներ «Մի կարգին գործով կզբաղվեիր» դարձվածքը՝ սկսած մասնավոր ու պետական կապիտալիստներից մինչեւ հաջողակ արհեստավորները: Ավելի մեծահոգի պետք է համարել արքաներին ու ֆեոդալներին, առավել եւս ստրկատերերին՝ արվեստների նկատմամբ իրենց ունեցած վերաբերմունքի տեսակետից:

Ըստ գրական ժանրերի, սերը ծնվում է որպես ռոմանտիկական կյանքի նախերգանք, սպանվում է ռեալիստական կրքի կողմից՝ դառնալով նատուրալիստական հեծկլտոց եւ երբեմն թաղվում ինքնավերլուծական հիվանդանոցում: Գիտությունն ուժ է, բայց նրան ստրկացնում է կիսագրագետ ուժը, մինչ գրականությունը փորձում է խույս տալ այդ ստրկացումից, բաբախում եւ թխում է...

Բեմադրություն են դնում ավանդաբար բեմի վրա... քաղաքի, գյուղի հրապարակում կամ փողոցում... նատարակում... խասարահում... ընդգրկելով դահլիճը... հանդիսատեսին տեղավորելով բեմի վրա եւ իջեցնելով երկաթյա վարագույրը... Մնաց, որ բեմադրությունների համար օգտագործեն հանդերձարանի եւ զուգարանների տարածքը:

Սերը ժամանակի անսահմանության մեջ կարճ միացումների անվերջ գումար է: Մի կին, որ նաեւ գրող էր, հանդիսավոր նիստի ժամանակ եկավ, նստեց իր շեֆի կողքին, որը գրականագետ էր ու նստած էր միջանցքի մոտ գտնվող աթոռին: Կինն ինչ-որ բան շշնջաց իր գրականագետ շեֆին: Վերջինս ժպտաց եւ շոյեց նրա գլուխը: Դահլիճում մեկը չեղա՞վ, որ գոնե մտովի այդ կնոջն ասեր. «Բա մեղքը չե՞ն քո ամուսինը եւ քո երկու որդիները, որոնք թեեւ դա չեն տեսնում, բայց դահլիճի հասարակության կողմից արդեն որակվում են, ինչպես տեսնելիս լինեին: Մարդ ինչո՞ւ է շոգում, երբ դրսում 25 աստիճան տաքություն է, մինչ նրա մարմնի ջերմությունը 37 է: Եթե ամառը ծովափնյա հանգստավայրում անցկացնել չես կարող, լողարանը ջրով լցրու, նստիր կողքին եւ ձեռքի թափ տալով՝ ալիքներ առաջացրու, իհարկե՝ ոչ այնքան, որ փոթորիկ առաջանա:

Կարելի՞ է արդյոք ասել, որ մարդ կա, որ հարկադրաբար ազատ է, որպեսզի ապացուցի, որ հնարավոր է ազատ լինել քաղաքացիորեն... որպեսզի հույս տա, որ հնարավոր է ազատագրվել չարիքի համատարած իշխանությունից... որպեսզի վայելի այն, ինչ շատ քչերն են իրենք իրենց թույլ տալիս վայելել... որպեսզի վաղամեռիկ լինի՝ ի հեճուկս մահից վախեցածներին... որպեսզի կյանքի այս ստվերից՝ ավելի լուսավոր մի կյանքի հեռանկարով... որպեսզի փաստարկի, որ հասարակությունն է խելագարվել ու ոչ թե ինքն այդ հասարակության գնահատմամբ... որպեսզի հիշեցնի, թե ինչպես հասարակությունը պատմականորեն ծնկի եկավ սուրբ Դոն Քիշոտի առաջ... որպեսզի ապացուցի, որ հեքիաթի այլաբանական երազանքը յուրովի իրականանում է՝ տարրալուծվելով ժամանակի երկարության մեջ որպես բարության սկզբունքի հաղթանակը՝ հենց նրանով, որ չարը չարին է վերացնում, ու վերացնողն իր հերթին վերանում է մեկ ուրիշ չարի կողմից եւ այդպես շարունակ ու շարունակաբար... Եվ այդպես դառնալով ազատության սկզբունքի ստրուկը՝ մարդ ձեռք է բերում մի պարադոքսալ երջանկություն, որ ներքափակված է իմաստավորված տառապանքներով: Հասարակության վերնաշենքի շինարարը երբեմն այդպիսի ազատ մարդկանց թվին է պատկանում, որպես ազատության ռահվիրա, թեեւ ի վերջո շղթաներ է կոփում ինքն իր համար:

ՎԱՐԴԱՆ ՆԱԼԲԱՆԴՅԱՆ

digitised by A.R.A.R.@

Մարզական

ՖՈՒՏԲՈԼ

Առաջին տուրն ավարտվեց

Անցկացվեցին եվրոպական երկրների Չեմպիոնների լիգայի նաեւ մյուս չորս խմբերի առաջին տուրի հանդիպումները:

Ամենաարդյունավետը **5-րդ խմբի** «Օլիմպիակոս»-«Ռեալ» խաղն էր, որն ընթացավ փոխնիփոխ գրոհներով եւ մարտական ոչ-ոքիով. թիմերը խաղադաշտը թողեցին մեկմեկու դարպասը երեքական գոլ խփած:

Նույն խմբում «Պորտուն» հյուրընկալվելիս նվազագույն հաշվով հաղթեց «Մոլդեին»:

6-րդ խմբի երկու հանդիպումներն էլ հաջողություն բերեցին դաշտի տերերին: «Վալենսիա» եւ «Գլազգո Ռեյնջերս» թիմերի խաղի ելքը վճռեցին իսպանացի Գոնսալեսի երկու դիպուկ հարվածները:

Շատ հետաքրքիր ու լարված ընթացավ «Բավարիա»-«Էյնդհովեն» հանդիպումը: Եվ այստեղ էլ փաստորեն ամեն ինչ որոշեց մեկ խաղացող՝ բրազիլացի Պաուլո Սերջիոն: 11-րդ րոպեին նա առաջ մղեց Չեմպիոնների լիգայի վերջին մրցումների եզրափակիչի մասնակից մյունխենցիներին: Երկրորդ խաղակեսում հոլանդացիները հավասարեցրին հաշիվը, բայց բրազիլացի լեգեոնականը կրկին, բացառիկ հարվածով, հաղթանակ բերեց «Բավարիային»:

7-րդ խմբի ֆավորիտը՝ Մոսկվայի «Սպարտակը», արդարացրեց սպասելիքները: Շախմատային մրցաշարերով հայտնի փոքրիկ Թիլբուրգ քաղաքում մրցելով տեղի «Վիլլեմ-II» թիմի հետ՝ սպարտակցիները հաղթեցին 3-1 հաշվով: Բոլոր գոլերը խփեց թիմի ավագ Անդրեյ Տիխոնովը: Խաղի 27-րդ րոպեին նա իրացրեց 11 մետրանոց տուգանային հարվածը: 10 րոպե անց, ձախ եզրում ստանալով իր խաղընկեր Եգոր Տիտովի փոխանցումը, Տիխոնովը վարպետորեն խաբս տվեց հոլանդացիների դարպասապահին եւ սուր անկյան տակ գրավեց դաշտի տերերի դարպասը: Երկրորդ խաղակեսի սկզբին (53-րդ րոպե) ռուսները կրկին 11 մետրանոցի իրավունք ստացան: Կրկին գնդակին մոտեցավ Տիխոնովը, եւ՝ կրկին գոլ: Միայն դրանից հետո, 3 րոպե անց, «Վիլլեմ-II»-ի խաղացող Աննո Արտսը «թրջեց» հաշիվը:

Նույն խմբի «Սպարտա»-«Բորդո» խաղում դարպասներն անառիկ մնացին: Ոչ-ոքիից գոհ պետք է լինեն ֆրանսիացիները: Դաշտի տերերը կարող էին հաղթել, բայց նրանց խաղացող Զիգլի 11 մետրանոց տուգանային հարվածից հետո «Բորդոյի» դարպասապահ Ռոմեն որսաց գնդակը:

Գոլ չգրանցվեց նաեւ **8-րդ խմբի** «Չելսի»-«Միլան» խաղում: Երկու թիմերի ֆուտբոլիստներն էլ մրցակցի դարպասը գրավելու հնարավորություններ ունեցան, բայց ոչ մի անգամ չկարողացան դիպուկ հարված կատարել՝ 0-0:

Սպարտակցի Տիխոնովը շնորհավորանքներ է ընդունում:

Այս խմբում անցկացված երկրորդ խաղում եւս ոչ-ոքի գրանցվեց, բայց թիմերը՝ «Գալաթասարայը» եւ «Հերտան», 2-ական գոլ խփեցին: Հյուրերը՝ բեռլինցի ֆուտբոլիստները 12-րդ րոպեին առջեւում էին 2-0 հաշվով, բայց առավելությունը պահպանել չկարողացան:

Հինգերորդ խումբ

«Օլիմպիակոս» (Հունաստան)—«Ռեալ» (Իսպանիա)՝	3–3
«Մոլդե» (Նորվեգիա)—«Պորտու» (Պորտուգալիա)՝	0–1

Վեցերորդ խումբ

«Բավարիա» (Գերմանիա)—«Էյնդհովեն» (Հոլանդիա)՝	2–1
«Վալենսիա» (Իսպանիա)—«Գլազգո» (Շոտլանդիա)՝	2–0

Յոթերորդ խումբ

«Վիլլեմ-II» (Հոլանդիա)—«Սպարտակ» (Ռուսաստան)՝	1–3
«Սպարտա» (Չեխիա)—«Բորդո» (Ֆրանսիա)՝	0–0

Ութերորդ խումբ

«Չելսի» (Անգլիա)—«Միլան» (Իտալիա)՝	0–0
«Գալաթասարայ» (Թուրքիա)—«Հերտա» (Գերմանիա)՝	2–2

Չեմպիոնների լիգայի խմբային մրցումների երկրորդ տուրի խաղերը կանցկացվեն սեպտեմբերի 21-ին եւ 22-ին:

Ինչի մասին է խոսում մեր հավաքականի մարզիչը

Այնպես ստացվեց, որ Ռուսաստան-Հայաստան եւ Հայաստան-Ֆրանսիա հանդիպումների ժամանակ Հայաստանի ֆուտբոլի հավաքականի ավագ մարզիչ Սուրեն Բարսեղյանը երկու հարցազրույց ունեցավ ազգային հեռուստատեսությամբ: Առաջինը հիմնականում Ռուսաստան-Հայաստան հանդիպման մասին էր: Խաղի նախորդ օրը, հարգանի տուրք մատուցելով մրցակցին, Օլեգ Ռոմանցեւը զուսպ, հարգալից տոնով հայտարարեց, որ Հայաստանի հավաքականը կխաղա ազատ, անկաշկանդ, քանի որ կորցնելու ոչինչ չունի: Խաղից մեկ օր անց հայտնի մեկնաբան Պերեսուդինը վատ թաքցրած հեգնանքով հաստատեց, որ խաղն ընթանում էր մեկ կիսադաշտում, մեկ դարպասի մոտ: Ասվածը հիմք ուներ, եւ ստիպված ենք համաձայնել ռուս մեկնաբանի ասածին: Ի՞նչ կարծիքի էր մեր հավաքականի ավագ մարզիչը: «Ես գոհ եմ տղաների գործողություններից», ասում է նա: Սա նշանակում է, որ տղաները կատարել են մարզչի հանձնարարականները: Հակասություն է առաջանում: Երբ խաղն ընթանում էր գերազանցապես մեր դարպասի մոտ, խաղն էլ տանուլ տվեցինք, ապա նշանակում է՝ հանձնարարականներն էին ոչ լիարժեք... Այո, լավ կարգախոս է ընտրել ավագ մարզիչը. «Ֆուտբոլը գաղտնիքներ չունի»: Ասել կուզի՝ ինչ որ ձեզ ասում եմ, հարգելի ֆուտբոլիստներ, դա է ֆուտբոլը, եւ ուրիշ ոչինչ չկա: Դե, մեր թիմն էլ, մարզչի կարծիքով, մի հիմնական հատկանիշ ունի՝ «տրադիցիոն անձնազոհություն»: «Տղերքը ջիգյարով են խաղում»: Շեշտելով, որ տղաների տեխնիկա-տակտիկական հատկանիշները թերի են, մարզիչն անուշ մոռանում է, որ տակտիկայի հարցերն առաջին հերթին վերաբերում է ավագ մարզչին: Վերջինս գտնում է, որ ինքը դավանում է «ժամանակակից հավասարակշռված տակտիկա»: Թե դա ի՞նչ է նշանակում, մարզիչը չուզեց պարզաբանել: Ինչ խոսք, ցանկացած մարզիչ կարող է նման հայտարարություններ անել, որն, իհարկե, չի նշանակում, թե նա տիրապետում է «հավասարակշռված տակտիկայի» խնդիրներին: Այդպիսի ընդհանուր, անորոշ արտահայտություններով ներկայացնելով իր «կրեդոն», մարզիչը պետք է իմանա, որ պայքարելով միայն մեր կիսադաշտում եւ հարձակման անհաջող փորձերի պարագայում, ոչ մի «հավասարակշռված տակտիկա» չի աշխատի, մանավանդ մեր հավաքականի դեպքում:

Կարելի՞ էր արդյոք փրկել խաղը ֆրանսիացիների հետ խաղալիս: Իհարկե: Ի՞նչ որակներ ցույց տվեցին աշխարհի չեմպիոնները: Արագաշարժային մի քանի էպիզոդիկ գործողություններից բացի՝ ոչինչ: Այն, որ ֆրանսիացիները նոր են փորձում մտնել մարզական ձեւի մեջ, խոսում է ավագ մարզչի օգտին: Ողջ արտասահմանյան մամուլը խոսում է աշխարհի չեմպիոնների թույլ խաղի մասին: Պարզապես որոշ ֆուտբոլասերների, նաեւ՝ ավագ մարզչի վրա հոգեբանորեն ճնշեց մրցակցի տիտղոսը: Չէ՞, լավ ենք պարտվել: Իսկ չպարտվելու համար անհրաժեշտ էր հանգստի րոպեներին մտածված, գործնական ցուցումներ տալ տղաներին: Կարող են առարկել, թե ինչ պետք է՝ ասվել է: Ուրեմն չի ասվել այն, ինչ անհրաժեշտ էր ասել: Դրա փոխարեն ավագ մարզիչն ամեն րոպե մոտենում էր դաշտի եզրին, իր խոսքերով «արթնացնում էր տղաներին»: Միգուցե մարզիչը ցանկանում էր ասել՝ զգոնության, զգաստության էր կոչում: Միգուցե, սակայն ասենք, որ մարզիչը շփոթում է նաեւ խաղաոճն ու խաղամակարդակը. «Մենք ուզում ենք եվրոպական խաղաոճով խաղալ»: Իր եսն անընդհատ շեշտելով, ավագ մարզիչն այս բոլորին ավելացրեց մի արտառոց արտահայտություն՝ «Ես տղաների ոտքերով եմ պահում...»:

Վերջում Սուրեն Բարսեղյանն ասաց, որ մի 5-6 տարի հետո կունենանք շատ լավ թիմ: 5-6 տարի հետո՞: Տե՞ր Աստված, ֆուտբոլասեր: Մեր թիմն այսօր էլ համարյա պատրաստ է: Չեն բավարարում որոշ օղակներ: Ի՞նչ ասել: Իհարկե, երբ մաթեմատիկայի ուսուցիչը չգիտի Նյուտոնի բինոմի լուծման ձեւը, հազիվ թե աշակերտները կարողանան լուծել այդ հավասարումը:

ՌՈՒԲԵՆ ԲԱՂԱԼՅԱՆ

ԼՈՒՐԵՐ

Առայժմ՝ 4-րդ տեղում

Ղրիմի «Արտեկ» առողջարանային կենտրոնում շարունակվում է շախմատի 7-րդ համաշխարհային մանկական օլիմպիադան, որին 28 երկրների հավաքականներ են մասնակցում:

Մրցումների 5-րդ տուրում Հայաստանի պատանի շախմատիստները 4-0 հաշվով հաղթեցին Վիետնամի իրենց հասակակիցներին:

Հինգ տուրից հետո Հայաստանի հավաքականն ունի 13,5 միավոր եւ ընթանում է 4-րդ տեղում: Իսկ առաջատարը Ուկրաինայի առաջին հավաքականն է, որը գլխավորում է գրոսմայստեր Ռուսլան Պոնոմարյովը: Ուկրաինացի շախմատիստները 16,5 միավոր են վաստակել:

Մրցումների ավարտին չորս տուր է մնացել:

«Շախմատային Հայաստան», թիվ 34

Լույս է տեսել «Շախմատային Հայաստան» հանդեսի հերթական՝ 34-րդ համարը: Հանդեսը շարունակում է աշխարհի առաջնությանը վերաբերող հրապարակումները: Ընթերցողն այս համարում կգտնի «Լասվեգասյան ծոցատետրի» շարունակությունը, կծանոթանա Վլադիմիր Հակոբյանի եւ Սերգեյ Մովսիսյանի խաղացած պարտիաներին: Համարում զետեղված են եվրոպայի պատանեկան առաջնության, համաշխարհային մանկական օլիմպիադայի մասին նյութեր, Կասպարով-համայն աշխարհ պարտիան: Կարծում ենք, ընթերցողներին կհետաքրքրեն «ՇՀ»-ում ներկայացված Հայաստանի շախմատիստների արագ շախմատի ազգային վարկանիշները:

«Նախագահի գավաթի» խաղարկությունում

Տաշքենդում անցկացվող ATP շարքի միջազգային մրցաշարի երկրորդ փուլում անհաջողության մատնվեց Սարգիս Սարգսյանը: Նա պարտություն կրեց գերմանացի Ալեքս Պրետցից եւ դուրս մնաց մրցաշարից: Հետագա պայքարից դուրս մնաց նաեւ մրցաշարում ամենաբարձր վարկանիշ ունեցող Եվգենի Կաֆելնիկովը (Ռուսաստան): Նա առաջին շրջանում հաղթեց իր հայրենակից Անդրեյ Չերկասովին, սակայն երկրորդում պարտվեց զուգախաղերի իր երբեմնի խաղընկեր Դանիել Վացեկից (Չեխիա)՝ 6–7, 6–2, 5–7: Ռուսաստանի հավաքականի մարզիչները շատ չեն տխրել իրենց առաջատարի անհաջողությունից: Նրանք համարում են, որ Կաֆելնիկովը կհանգստանա ու պատրաստ կլինի Ավստրալիայի հավաքականի հետ Դեյվիսի գավաթի առաջիկա մրցախաղին: Վնասվածքի պատճառով ավարտեց իր մրցելույթը նաեւ Ռուսաստանի հավաքականի երկրորդ խաղացող Մարատ Սաֆինը, որն առաջին շրջանում հանդիպել էր ֆինն Վիլլի Լյուկկի հետ: Տաշքենդի մրցաշարն ավարտվել է նաեւ այնպիսի հայտնի թենիսիստների համար, ինչպիսիք են Գրեգ Ռուսեդսկին (Անգլիա), Սեդրիկ Պիոլինը (Ֆրանսիա):

Ուժեղագույններից շարունակում է պայքարը գերմանացի Նիկոլաս Կիֆերը: Իր երկրորդ խաղում նա հաղթեց շվեյցարացի Լորենցո Մանտին:

10 փուլից հետո

Իսպանիայի ճանապարհներով անցնող բազմօրյա հեծանվավազքում՝ «Վուելտայում», մեկօրյա հանգստից հետո մասնակիցները շարունակեցին պայքարը:

10-րդ փուլում հաղթեց ուկրաինացի Սերգեյ Ուշակովը, որը 183 կմ մրցատարածությունն անցավ 4 ժամ 23 րոպե 56 վայրկյանում: Նրանցից միայն մի փոքր ետ մնաց իտալացի Ֆաբիո Ռոսսոլին:

Ընդհանուր հաշվարկում հեծանվավազքը շարունակում է գլխավորել Աբրահամ Օլանոն (Իսպանիա):

Նարդի. կոնֆերանս եւ առաջնություններ

Սեպտեմբերի 25-ին, ժամը 10:30-ին, շախմատի հանրապետական դպրոցում (Երեւան, Խանջյան 50) տեղի կունենա Հայաստանի նարդու ազգային ֆեդերացիայի հաշվետու-ընտրական կոնֆերանսը: Ֆեդերացիայի բոլոր անդամները հրավիրվում են մասնակցելու կոնֆերանսի աշխատանքներին:

Կոնֆերանսի ավարտից անմիջապես հետո կսկսվի «երկար» խաղաձեւի Հայաստանի առաջնությունը: Մրցաշարը կանցկացվի երկու օրում:

Հաջորդ շաբաթ եւ կիրակի օրերը կանցկացվի նաեւ «Բակգամոն» («կարճ») խաղաձեւի հանրապետական առաջնությունը:

Երկու առաջնություններին էլ հրավիրված են մասնակցելու հինավուրց խաղի բոլոր սիրահարները:

ԲԱԺԻՆԸ ՎԱՐՈՒՄ Է
ԼԱԶԱՐ ԱՎԱԳՅԱՆԸ

digitised by A.R.A.R.@

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՎԵՔ Ազգ զեղչ գներով

Ամսական բաժանորդագրություն

~~2100~~ **2000 դրամ**

Եռամսյա բաժանորդագրություն

~~6300~~ **5000 դրամ**

Վեցամսյա բաժանորդագրություն

~~12600~~ **9000 դրամ**

«Ազգ» կարող եք բաժանորդագրվել «Հայմամուլի» գործակալություններում եւ «Հայփոստի» բաժանմունքներում:

Հայաստանի բաց հասարակության ինստիտուտի օժանդակության հիմնադրամը

հայտարարում է

բաց մրցույթ Բուլղարիայի ամերիկյան համալսարանում սովորելու կրթաթոշակի համար:

Մրցույթին մասնակցելու համար անհրաժեշտ է՝

- լինել Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացի
- դպրոցն ավարտած լինել մինչեւ 2000 թ. օգոստոս ամիսը
- անգլերենի լավ իմացություն՝ բանավոր եւ գրավոր
- չլինել բարձրագույն ուսումնական հաստատության ուսանող

Չորս տարի սովորելուց հետո համալսարանը շնորհում է բակալավրի աստիճան հետեւյալ մասնագիտություններով՝

- ամերիկյան ուսումնասիրություններ
- կիրառական տնտեսագիտություն
- բիզնեսի կառավարում
- համակարգչային գիտություն
- անգլերեն լեզու
- դասմություն
- ժուռնալիստիկա-զանգվածային հաղորդակցություն
- քաղաքագիտություն-միջազգային հարաբերություններ
- հարավարեւելյան եվրոպական ուսումնասիրություններ

Դիմումներն ընդունվում են մինչեւ 1999 թ. հոկտեմբերի 15-ը, ժամը 16:30:

Լրացուցիչ տեղեկությունների եւ դիմումների համար դիմել՝ Երեւան, Այգեձորի 53բ, հեռ. 272119, 271713:

Բաց հասարակության ինստիտուտի օժանդակության հիմնադրամ

Հայկական մասնաճյուղ (ԲՀԻՕՀՀՄ)

Բաց հասարակության ինստիտուտի հետազոտությունների աջակցության ծրագիրը հայտարարում է անհատական եւ խմբային հետազոտական նախագծերի մրցույթ: Գրանտները տրվում են հետեւյալ բնագավառներում՝ արվեստ եւ ճարտարապետություն, մշակույթ եւ սոցիալական մարդաբանություն, տնտեսագիտություն, կրթություն, պատմություն, մարդու էկոլոգիա, շրջակա միջավայրի խնդիրներ եւ կայուն զարգացում, իրավունք, լեզվաբանություն, գրականություն, փիլիսոփայություն, քաղաքագիտություն, սոցիոլոգիա, սոցիալական հոգեբանություն, քաղաքային, գյուղական եւ բնակչության ուսումնասիրություններ:

Դիմումներն ընդունվում են մինչեւ 1999 թ. հոկտեմբերի 18-ը, ժամը 16:30:

Դիմումների եւ լրացուցիչ տեղեկությունների համար դիմել՝ Երեւան, Այգեձորի 53բ, հեռ. 272119, 271713:

ԿԱՆԱԴԱԿԱՆ "ARCO" ՖԻՐՄԱՆ

մատչելի գներով առաջարկում է արտասահմանյան, հիմնականում ամերիկյան եւ ճապոնական ավտոմեքենաների (Jeep Grand Cherokee, Toyota 4 Runner, Nissan Pathfinder, Toyota Landcruiser, Corolla, Camry, Lada) մակնիշի պահեստամասեր եւ զանազան արտասահմանյան ապրանքներ:

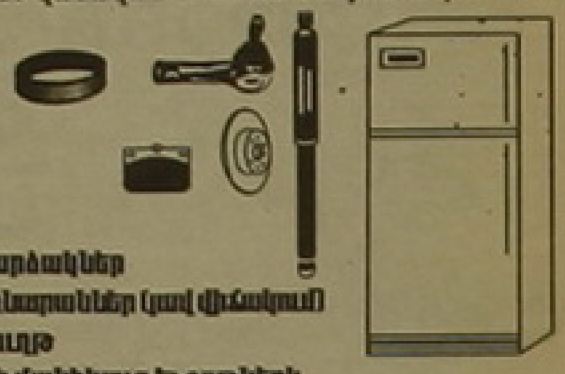

Օդի ֆիլտրեր
Ball joint (շառավույա)
Արգելակային դիսկեր
Ամորտիզատորներ
Ապակու մաքրիչներ
ԴԵԿԱՅԻՆ ՔԱՇԻՉ (ՏՅԱԳԱ)
Հակամառախուղային լուսարձակներ
Գործածված ամերիկյան սառնարաններ (լավ վիճակում)
Ձուլարանի բարձրորակ թուղթ
Ամերիկյան «Cutex» ֆիրմայի մանիկյուր եւ շրթներկ
Ամերիկյան բարձրորակ պատի պաստառ
Ամերիկյան բարձրորակ պատառասցու կտորեղեն (վարագույրի, ավտոմեքենայի պաստառապատման)

«ARCO» ֆիրման ընդունում է նաեւ պատվերներ
Մեծածախ գնումներ կատարողների համար արվում է զեղչ

Հասցեն՝ Էջմիածնի խճուղի, Սրբուհյաց թաղամաս եւ Արգավանդ տանող խաչմերուկից 250 մետր դեպի «Զվարթնոց» օդանավակայան

Հեռ.՝ 744205 e-mail:root@arco.arminco.com

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ARMENTEL

Արմենտելը հայտարարում է մրցույթ՝ գրենական պիտույքների ձեռքբերման համար: Այն ձեռնարկությունները, որոնք ցանկություն կհայտնեն մասնակցելու մրցույթին, բոլոր տվյալները կարող են ստանալ հետեւյալ հասցեում՝
Սիարոնյան 2, 6-րդ հարկ, 622 սենյակ, ֆինանսների գլխավոր տնօրեն
հեռ. 28-01-73, 151-192:
Մրցույթին մասնակցող կազմակերպությունները՝

- պետք է ներկայացնեն տեղեկանք իրենց ֆինանսական վիճակի մասին
- պետք է գրանցված լինեն պետական ռեգիստրում
- պետք է օրարները ներկայացնեն մինչեւ սույն թվականի սեպտեմբերի 28-ը:

ԱՐՄԵՆՏԵԼ ՀՁ ՀԱՍԱՐԱԿԱՅՆՈՒԹՅԱՆ ՀԵՏ ԿԱՊԵՐԻ ՎԱՐՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Ս. թ. սեպտեմբերի 20-26-ը
Դերմատոլոգիայի, մանկաբարձության եւ գինեկոլոգիայի (հանրապետական ծննդատուն) կենտրոնում աշխատելու են ֆրանսիացի մասնագետներ՝ կատարելով լապարոսկոպիկ բոլոր տեսակի վիրահատություններ, մասնավորապես անպտղության դեպքերում:

Նորքավանի զինվ.՝ Միքայելյան, Մաշտոցյանի 6
Հեռ. 34-18-83

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ARMENTEL

Արմենտելը հայտարարում է մրցույթ՝ կրակմարիչների ձեռքբերման համար: Այն ձեռնարկությունները, որոնք ցանկություն կհայտնեն մասնակցելու մրցույթին, բոլոր տվյալները կարող են ստանալ հետեւյալ հասցեում՝
Սիարոնյան 2, 6-րդ հարկ, 622 սենյակ, ֆինանսների գլխավոր տնօրեն
հեռ. 28-01-73, 151-192:
Մրցույթին մասնակցող կազմակերպությունները՝

- պետք է ներկայացնեն տեղեկանք իրենց ֆինանսական վիճակի մասին
- պետք է գրանցված լինեն պետական ռեգիստրում
- պետք է օրարները ներկայացնեն մինչեւ սույն թվականի սեպտեմբերի 28-ը:

ԱՐՄԵՆՏԵԼ ՀՁ ՀԱՍԱՐԱԿԱՅՆՈՒԹՅԱՆ ՀԵՏ ԿԱՊԵՐԻ ՎԱՐՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ARMENTEL

Արմենտելը հայտարարում է մրցույթ՝ տնտեսական ապրանքների ձեռքբերման համար: Այն ձեռնարկությունները, որոնք ցանկություն կհայտնեն մասնակցելու մրցույթին, բոլոր տվյալները կարող են ստանալ հետեւյալ հասցեում՝
Սիարոնյան 2, 6-րդ հարկ, 622 սենյակ, ֆինանսների գլխավոր տնօրեն
հեռ. 28-01-73, 151-192:
Մրցույթին մասնակցող կազմակերպությունները՝

- պետք է ներկայացնեն տեղեկանք իրենց ֆինանսական վիճակի մասին
- պետք է գրանցված լինեն պետական ռեգիստրում
- պետք է օրարները ներկայացնեն մինչեւ սույն թվականի սեպտեմբերի 28-ը:

ԱՐՄԵՆՏԵԼ ՀՁ ՀԱՍԱՐԱԿԱՅՆՈՒԹՅԱՆ ՀԵՏ ԿԱՊԵՐԻ ՎԱՐՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԵՌՈՒՍՏԱԾՐԱԳՐԵՐ

17 սեպտեմբեր

Հ1

17.00 Հայլուր
17.20 Լուսաստղ
17.45 Գիտահանրամատչելի կինոյի ժամ. «Մողեսը»
18.00 Հեռուստասերիալ «Մոխրոտը»
19.00 Առանց պայմանականության
19.30 Հեռուստասերիալ «Կրկեր»
20.00 Գավիթ
20.30 Երկիր ավետյաց
21.00 Հայլուր
21.40 Հեռուստակատալոգ
21.50 Գործարար մարդիկ
22.10 Գ/Ֆ «Խաչուտիկը մեռած է» (2-րդ մաս)
00.00 Հայլուր
00.20 Կեսգիշերային ճեմղնթաց
01.20 Ռուբիկոն + Արբանյակային հեռարձակմամբ
02.00 Հեռուստասերիալ «Իմ երկրորդ մայրը»

Մշակույթ

19.00 Մուլտիպլիկացիոն ֆիլմ «Անդադար ուռ»
19.10 «Անցնող ամառվա շլյագերները»
20.00 Հեռուստաֆուտբոլ
20.30 Լուրեր
21.05 Սերիալ «Հանդիպման վայրը փոխել չի կարելի» (5-րդ մաս)
22.20 Սիրեցեք զմիմեանս
22.30 «Ճանապարհ լույսը». կրթություն եւ գիտություն
23.05 «Սինեմատոգրաֆ»
23.15 Գեղարվեստական ֆիլմ «Երկնքի հովանու տակ»
01.30 Լուրեր

Ա1+

9.00 Տոմար
ավարտին՝ Նժար
19.00 «Չղջիկը» ներկայացնում է. բնաշխարհ
19.30, 21.30, 23.30 Սուրհանդակ
19.50 Մամուլի խոսնակ
20.05 21-րդ մոսկովյան միջազգային փառատոն «Պիեռ Ռիշարը եւ ուրիշները»
20.30 Ասպարեզ
21.10 Չղջիկ
21.50 Գ/Ֆ «Ամուսնության սուրբ կապերը»
24.00 Անդորր
0.05 Ա. Էլբակյանի «Ուրբաթ գիշեր բոլորովին քուն չունեմ» հեղինակային ծրագիրը
(2.30 Սուրհանդակ)

Արմենիա

7.00 Բարի առավոտ
10.00 Նորություններ
10.15 Սերիալ «Հանուն սիրո»
16.00 Նորություններ
16.15 Գ/Ֆ «Պիլիգրիմի նավապետը» (դերերում Վ. Խոդչենկո, Ն. Ազալոբլիշվիլի, Ա. Ֆիլոզով, 1986 թ.)
17.45 Սերիալ «ՏԱՄԱ-ն լիազորված է հայտարարելու»
19.00 Նորություններ
19.15 Ձեզբլմեն շոու
19.45 Կանացի պատմություններ. Իրինա Պերյուգինա
20.15 Վավ. դետեկտիվ «1998 թ. գործը»
20.45 «Հրաշքների դաշտ»
21.45 Բարի գիշեր, երեխաներ
22.00 Ժամանակ
22.45 Հոչակավոր խուզարկու Կոլոմբոն «Վեպ առանց վերջաբանի» ֆիլմում
24.10 Երգ 99
01.00 Նորություններ
01.15 Գ/Ֆ «Խելահեղության երախում» (դերերում Ս. Նիլ, Դ. Կարմեն, Յու. Պրոխնով, Չ. Հեսթոն, ԱՄՆ, 1995 թ.)

ՌՏՌ

7.30-10.20 Բարի լույս, Ռուսաստան
8.00, 9.00, 10.00 Լուրեր
9.15 Հերթապահ բաժանմունք
10.20 Հոմեոպաթիա եւ առողջություն
10.30 Երկխոսություններ ծկնորսության մասին
11.00 Սերիալ «Միլեդի»
11.55 Սերիալ «Մեր գաղտնիքի ամառը»
12.50 Հոմեոպաթիա եւ առողջություն
13.00 Զիասպորտային տոն Տուլինոյում
13.50 Հոմեոպաթիա եւ առողջություն
14.00, 18.00, 20.00, 22.00, 02.00 Լուրեր
14.20 Երկու դաշնամուր
15.10 Սերիալ «Անտոնելա»
16.05 Սերիալ «Վայրի հրեշտակը»
17.00 Խանութ բազմոցի վրա
17.30 Մուլտսերիալ «Ծովաշներ»
18.20 Աշտարակ
19.00 Երդվյալ ատենակալների հեռուստատեսային դատարանի նիստը
20.30 «Քաղաքիկ»
21.00 Հեռուստասերիալ «Ռուսաստանի խուզարկության արկածները»
22.45 Կինոյի ժամ. Իգոր Ճապլակը, Վասիլի Միչչենկոն «Պինդ տղաները» ֆիլմում
00.45 Սերիալ «Լոս Անջելեսի տաքը»
01.45 Հերթապահ բաժանմունք
02.20 Թեժ տանդյակ
03.15 Խանութ բազմոցի վրա

ՍՓՅՈՒՌ ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՎ ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՁԵՌՆԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ
հեռախոսով (590000), տեղեկագրքով (1200 դրամ), սկավառակով (3600 դրամ), INTERNET ցանցով (www.arminco.com/spyur; spyur.acc.am; armscape.com/spyur)

«Ազգ» Մեծ» հրատարակչության տպարան, Երեւան-23, Արշակունյաց 2 Գրանցման թիվ 65. Դասիչ 69149. Պատվեր 1119 Տպաքանակը՝ 4000 Ստորագրված է տպագրության՝ 16. 09. 1999 Գինը՝ 100 դրամ

digitised by A.R.A.R.@